

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземних мов

Кафедра англійської мови з методикою викладання

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище, ініціали)
« ____ » _____ 20 ____ р.

Регістраційний № _____
« ____ » _____ 20 ____ р.

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В
УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Кваліфікаційна робота студентки групи

ЗАММ-22

ступінь вищої освіти: магістр

спеціальності: 014.021 Середня освіта

(Англійська мова і література)

Курочкіної Аліни Сергіївни

Керівник: кандидат філософських наук,

старший викладач Панасюк Ю.В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, іншали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, іншали)

(підпис) (прізвище, іншали)

(підпис) (прізвище, іншали)

(підпис) (прізвище, іншали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Курочкіна Аліна Сергіївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	6
1.1 Особливості формування лінгвосоціокультурної компетентності в учнів основної школи на уроках англійської мови.....	6
1.2 Сучасні методики навчання англійської мови учнів основної школи для формування лінгвосоціокультурної компетентності.....	15
Висновки до розділу I.....	24
РОЗДІЛ II. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	25
2.1 Методи формування лінгвосоціокультурної компетентності.....	25
2.1.1 Метод проєктів та проблемного навчання.....	25
2.1.2 Метод групової роботи та проблемного навчання.....	32
Висновки до розділу II.....	44
РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	46
3.1 Особливості проведення уроків з використанням сучасних методик викладання для формування лінгвосоціокультурної компетентності учнів основної школи.....	46
3.2 Результати застосування сучасних методик викладання для формування лінгвосоціокультурної компетентності учнів на уроках англійської мови.....	49

3.3 Аналіз результатів та визначення подальших перспектив розвитку сучасних методик навчання.....	51
Висновки до розділу III.....	58
РОЗДІЛ IV. РОЗРОБКА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ.....	60
4.1. Особливості розробки методичних рекомендацій для формування лінгвосоціокультурної компетентності учнів основної школи.....	60
4.2. Розробка та апробація методичних рекомендацій.....	63
Висновки до розділу IV.....	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Відомо, що у світі знання іноземних мов є одним із найважливіших факторів становлення успішної особистості через свої пізнавальні, розвиваючі, соціальні функції. Практично будь-який спеціаліст у сьогоdnішньому світі інформаційних технологій все частіше стикається з життєвою необхідністю вмiти читати статті мовою оригіналу. Поряд з цим проблема вибору найбільше ефективних методів викладання даної мови стає дедалі більше значущою.

Слід зазначити, що процес навчання у сучасній освіті має на увазі взаємодію між учителем і учнями з метою набуття учнями певних знань, навичок, умінь та залучення їх до цінностей тієї чи іншої культури. В силу того, що процеси глобалізації мають безперечний вплив на життя суспільства задачею викладача підготувати учнів до комунікації з представниками інших країн відповідно до прийнятих у іноземній культурі норм та етикету, про які учні дізнаються під час вивчення іноземної мови. Створення таких суспільних зв'язків безумовно сприяє прискоренню процесу адаптації та самореалізації у системі соціальних взаємовідносин.

Для цього дослідження нами був обрано метод проєктів як засіб розвитку соціокультурної компетентності учнів.

Актуальність цієї роботи обумовлена необхідністю сучасного суспільства у здобутті знань, пов'язаних з міжкультурною комунікацією у різних сферах життя, через вивчення особливостей іншомовної культури, етики, норм. В умовах зростаючої глобалізації розвиток лінгвосоціокультурної компетентності стає необхідним елементом успішної комунікації між представниками різних культур, етносів та народів.

Об'єктом даної роботи є лінгвосоціокультурна компетентність учнів основної школи.

Предметом дослідження є сучасні методики навчання для розвитку лінгвосоціокультурної компетентності учнів основної школи на уроках англійської мови.

Метою дослідження постає всебічний аналіз і систематизація сучасних методик навчання для розвитку лінгвосоціокультурної компетентності учнів основної школи та апробація методу проєктів на практиці.

Виходячи з поставленої мети, було визначено такі **завдання**:

- 1) розкрити поняття лінгвосоціокультурної компетентності;
- 2) виявити основні аспекти лінгвосоціокультурної компетентності та її роль при соціалізації учнів основної школи;
- 3) розкрити поняття методу проєктів;
- 4) проаналізувати психологічні особливості учнів середньої школи;
- 5) розробити проєкт для учнів основної школи;
- 6) апробувати розроблений проєкт на практиці та проаналізувати одержані результати експерименту.

Методи дослідження: описовий, узагальнення та систематизації, структурно-функціональний.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання результатів дослідження щодо формування лінгвосоціокультурної компетентності на заняттях з лінгвокраїнознавства, лексикології, практичного курсу англійської мови.

Апробація роботи. Дане дослідження пройшло апробацію у вигляді статті «Використання сучасних методик навчання для формування лінгвосоціокультурної компетентності в учнів основної школи на уроках англійської мови», яка була прийнята до друку у фаховому збірнику «Нова філологія» № 92, 2023.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складається з 77 сторінок, із них 73 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Особливості формування лінгвосоціокультурної компетентності в учнів основної школи на уроках англійської мови

Сучасна методика викладання іноземних мов орієнтується на комунікативний підхід. Метою навчання іноземних мов у школі є досягнення учнями іншомовної комунікативної компетенції на пороговому рівні (термін Ради Європи), тобто здібності та реальної готовності школярів здійснювати іншомовне спілкування та домагатися взаєморозуміння з носіями іноземної мови [2]. А без володіння інформації про культуру країни, людей, мови, що вивчається неможливо досягти комунікативної компетенції, і навіть лінгвосоціокультурної компетенції.

На основі сучасних комунікативних моделей видно, що при вивченні іноземної мови обов'язково потрібно включати лінгвосоціокультурний компонент у вигляді інформації про традиції, ритуали, соціальні стереотипи, країнознавчі знання, звичаї, національні реалії – назви, які характерні лише певній культурі, людям, націям, норм поведінки та етикету, вміння розуміти та адекватно використовувати їх у процесі спілкування, залишаючись при цьому носієм іншої культури.

Формування лінгвосоціокультурної компетенції в учнів відіграє величезну роль у вихованні. На уроках англійської мови діти вчаться любити цей світ і робити його краще своїми добрими думками та почуттями. Учні вивчають живопис, музику, літературу, прислів'я, мовні особливості, етикет різних країн. Розвиток лінгвосоціокультурної компетенції відіграє особливу роль у сучасному світі, де нерідко загострюються міжнаціональні відносини, де велике значення мають патріотичне та міжнародне виховання. Лінгвосоціокультурна компетенція передбачає готовність та вміння жити та взаємодіяти в сучасному полікультурному світі [6].

Процес засвоєння іноземної мови та подальше її застосування – міжкультурна комунікація, «діалог культур», термін В.С.Біблера. Діалог культур – знання власної культури та культури країни, мову якої вивчаємо. Він виникає, коли носій однієї мови та культури осягає мову та культуру іншого народу. Вступаючи в діалог культур, людина розширює свій світогляд, збільшує межі свого світосприйняття та світовідчуття. Володіння соціокультурною компетенцією, згідно з П. Сисоєвим, дозволяє почуватися на одному рівні з носіями мови (і культури) і це є величезним кроком до адекватного володіння іноземною мовою, апелювати мовою в щоденних ситуаціях на рівні, максимально наближеному до рівня носіїв мови.

Навчання іноземній культурі – це не лише спосіб міжособистісного спілкування, а й засіб збагачення духовного світу особи на основі отриманих знань про культуру країни, мова якої вивчається. А людина, яка володіє іноземною мовою, розглядається не тільки як знавець усіх мовних правил та норм їх використання, але і як носій певної іноземної культури. Носій національної культури автоматично виявляється залученим до взаємодії культур, йому відкриваються широкі можливості для порівняння своєї культурної традиції, пріоритетів, цінностей з аналогами, прийнятими в інших національних культурах. Цінність такого досвіду порівняння культур, його позитивність безпосередньо залежить від підготовленості особистості, її зрілості. Володіння лінгвосоціокультурною компетентністю дозволяє учням грамотно та вільно спілкуватися з носіями мови, адекватно поводитися в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися «однією мовою». Згідно С.Г. Тер-Мінасовою, дуже важливо, щоб вивчення мови відбувалося у нерозривній єдності зі світом і культурою мови, що вивчається. Завдяки такому підходу учні поринають у культурно-історичні особливості, національні реалії, традиції народу, який говорить цією мовою. Вивчаючи іноземну мову учні отримують знання, які показують функції мови у природному середовищі, поведінку носіїв мови у різних комунікативних

актах, пов'язані з народними звичаями, традиціями, повір'ями, соціальною структурою суспільства.

Зіткнення з ментальністю та способом життя інших народів дає уявлення про різноманіття світу, виховує відкритість, толерантність та готовність до діалогу, сприяє глибшому розумінню своєї культури.

Відомо, що використання інформації в навчальному процесі забезпечує підвищення пізнавальної активності учнів, розширює їх комунікативні можливості, сприяє створенню позитивної мотивації на уроці, що дає стимул до самостійної роботи над мовою, сприяє вирішенню виховних завдань [9].

Лінгвосоціокультурна освіта – це занурення людини в культуру за допомогою мови. Мова – елемент культури, він функціонує в рамках певної культури. Отже, учні повинні бути знайомі з особливостями цієї культури, особливостями функціонування мови у цій культурі. Йдеться про необхідність формування країнознавчої компетенції. Предметом мовної діяльності є думка. Мова ж – засіб формування та формулювання думки. Таким чином, слідує:

- Щоб сформувати у школярів необхідні вміння і навички у тому чи іншому вигляді мовної діяльності, а також лінгвістичну компетенцію на рівні, визначеному програмою та стандартом, необхідна активна мовна практика кожного учня.
- Щоб учні сприймали мову як міжкультурну взаємодію, необхідно знайомити їх із країнознавчою тематикою, але шукати способи включення їх до активного діалогу культур, щоб вони на практиці могли пізнавати особливості функціонування мови у новій для них культурі.

Процес навчання англійської мови як засобу міжнаціонального спілкування передбачає становлення спеціальних знань, навичок та умінь:

- а) засвоєння лінгвістичної теорії;

- б) накопичення соціокультурних відомостей про країну мови;
- в) розвиток та вдосконалення всіх видів мовної діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма);
- г) організація спілкування в усній та письмовій формах;
- д) використання іноземної мови з метою професіоналізації:
 - здійснення двостороннього елементарного перекладу,
 - звернення до різних режимів білінгвальної мовної діяльності та об'єктивна її оцінка [1].

Лінгвосоціокультурна компетенція включає три компоненти:

- 1) володіння знаннями про національно-культурні особливості країн мови, що вивчається, нормами мовної та немовної поведінки її носіїв, вміння будувати свою поведінку та комунікацію з урахуванням цих особливостей та норм;
- 2) вміння використовувати різні комунікаційні ролі, стратегії в умовах соціальної взаємодії з людьми та навколишнім світом;
- 3) здатність здійснювати різні види мовної діяльності та вибирати лінгвістичні засоби відповідно з місцем, часом, сферою спілкування, адекватно соціальному статусу партнера спілкування [2].

Важливим для формування лінгвосоціокультурної компетенції є коректне використання фразеологізмів, ідіом, прислів'їв, які не просто передають звичайну інформацію, але впливають на почуття та уяву комуніканта.

Постійне використання лінгвокраїнознавчих знань дозволить школярам адекватно сприймати учасників комунікативного акта, що належать до різних національних культур. Для того щоб навчальні заняття сприяли формуванню допитливості, розвитку уяви, фантазії та інтуїції, на уроках потрібно створювати атмосферу інтелектуального поєдинку та емоційної взаємодії, що впливає на якість занять та їхню результативність. [1].

Необхідними у плані формування комунікативної та лінгвосоціокультурної компетентностей є матеріали, пов'язані з історичними, економічними, соціальними фактами країни, мову якої вивчають. Значимість матеріалів такої спрямованості дуже висока саме у віці, коли відбувається активне становлення особистості, формується думка, виробляється соціальна позиція [6].

Освоєння культури починається з усвідомлення цінностей та норм, їх інтеріоризації та прояву в культурно-специфічних особливостях поведінки. Як зазначає С. Сторті, «людина освоює не культуру, а поведінку». Неможливо побачити саму культуру, її прояви видно лише у поведінці, діях, судженнях, реакціях, мовному стилі. Формування лінгвосоціокультурної компетенції представляє собою ознайомлення із взаємодіями зразків поведінки, метою якої є обмін смислами на основі культурних та мовних кодів.

Активна мовна лінгвосоціокультурна діяльність учнів успішно розвивається в умовах організації рольових та ділових ігор, міжкультурних тренінгів, проєктних робіт, країнознавчих диспутах, теледебатах, спілкуванні через Інтернет.

Досягнення рівня сформованості лінгвосоціокультурної компетенції супроводжується розвитком у школярів дуже значних соціокультурних умінь. Частина із соціокультурних умінь «закладається» у процесі формування вихідної грамотності на початковому етапі навчання іноземної мови, наприклад, при оволодінні «азбукою ввічливості», коли засвоєння мовного зразка відбувається одночасно з його соціокультурним змістом, що не потребує спеціального часу та методичних прийомів для розвитку лінгвосоціокультурних умінь.

Для успішного формування лінгвосоціокультурної компетенції доцільно використовувати автентичні тексти. Багато вчених наголошують на необхідності використання автентичних матеріалів у навчанні іноземної мови, які будуть підібрані або адаптовані до певного етапу навчання та рівню

знань учнів. «Тексти країнознавчого характеру займають сьогодні дедалі більше місця у процесі навчання іноземних мов. У них учні знайомляться з реаліями країни мови, що вивчається, отримують додаткові знання в галузі географії, освіти, культури та побуту країни мови, що вивчається» [5].

Велике значення у прилученні школярів до культурних цінностей народу-носія мають так само і відеофільми. Автентичні відеозаписи дають поєднання мовного та соціокультурного кодів, властивих ситуацій реального іншомовного спілкування [2]. Їх використання сприяє реалізації найважливішої вимоги комунікативної методики – уявити процес оволодіння мовою як осягнення живої іномовної культури; індивідуалізації навчання та розвитку мотивованості мовної діяльності учнів.

Опанування мовними засобами здійснюється не як ізольоване завчання, а у складі мовних дій з усвідомленням того змісту, який вони реалізують, і тих умов, у яких їх можливо вживати, тобто одночасно з оволодінням операціями відбувається оволодіння мотивованими, ситуативно-обумовленими мовними діями.

Мовні ситуації, близькі до реального життя, допомагають підвищити ефективність уроку, активізувати мовну діяльність учнів, підвищити їх зацікавленість мовою, а головне у створенні мовних ситуацій та у діяльності вчителя – пошук. Вчителю надано можливість варіювати ситуації від класу до класу, для різних учнів залежно від їхніх інтересів та рівня навченості, тим самим формуючи їхню комунікативну компетенцію.

Значну роль при формуванні лінгвосоціокультурної компетенції учнів має вибір необхідного матеріалу. При відборі лінгвокраїнознавчого матеріалу для навчання іноземної мови використовуються такі критерії, як відповідність матеріалів певній тематиці, відповідність віку та інтересам, емоційність, мовна доступність, значимість та інші [5].

Використання лінгвокраїнознавчого компонента для навчання мови сприяє стимуляції зацікавленості мовою, мотивації до навчання, розвиток

образного мислення, формування образно-мистецької пам'яті, більш усвідомленому оволодінню мовою як засобом спілкування [8].

Лінгвосоціокультурний компонент сприяє тому, щоб мова учнів була правильною не лише у плані висловлювання, а й у плані змісту [5]. Даний компонент включає певні знання (мовні та культурологічні), а також навички та вміння (мовної та немовної поведінки). При відборі змісту національно-культурного компонента з усього різноманіття лінгвокраїнознавчого матеріалу виділяється те, що має лінгвометодичну цінність, що здатне сприяти "...не тільки спілкуванню іноземною мовою, а й залучення до культури країни цієї мови" [3].

Лінгвістичною особливістю формування лінгвосоціокультурної компетенції є відбір однорідного мовного матеріалу, що відображає культуру країни, що вивчається, також – це безеквівалентна фонова лексика, невербальні мови жестів, міміки та повсякденної поведінки.

Особливе місце посідає безеквівалентна лексика. Вона існує, оскільки означає національні реалії. Знання цих реалій важливе при вивченні культури та мови країни. Постійною ознакою належності слова до лінгвосоціокультурного матеріалу залишається наявність у них національно-культурного компонента, відсутні в інших мовах. Реалії – назва властива лише певним націям та народам предметом матеріальної культури, фактів історії, імена національних героїв, міфологічних істот [14].

Приклади без еквівалентної лексики:

Closet Music. Це словосполучення використовується для позначення музики, яку доводиться слухати наодинці через страх бути осміяним.

Facepalm. Почуття, коли чуєш настільки безглузде висловлювання, що хочеться рукою закрити обличчя рукою.

Gobbledygook. Це слово означає надмірну мову, характерну для офіційних повідомлень і документів. Деякі люди навмисно використовують складні для сприйняття слова та речення, щоб здаватися більш обізнаними, ніж вони є насправді.

Serendipity. Будь-який несподіваний, але вкрай приємний збіг обставин позначається цим словом. Наприклад, на шляху додому ви знайшли банкноту номіналом 20 грн. Наче дрібниця, а приємно.

Bromance. Відносини двох близьких друзів називаються bromance. Важливо зауважити, що стосунки мають бути саме дружніми.

Brandalism. Ситуація, де міські фасади приховані за потворними рекламними банерами.

Sibling. Українською мовою ми запитуємо: «У Вас є брати чи сестри?» А англійською можна просто запитати: «Do you have any siblings?».

Whimsy. Чудернацька примха, дивна вимога позначається цим словом.

Helicopterparents. Батьки, що надмірно опікуються своїм чадом, заслужили порівняння з вертольотами, що кружляють над головою дитини.

Tablequeen. Термін відомий у колі працівників кафе та ресторанів. Table queen - вибаглива клієнтка, яка вимагає пересадити її за найкращий столик у залі, незважаючи ні на що.

Footballwidow. Цей статус набуває дружина футбольного фаната у ті моменти, коли він зайнятий переглядом цікавого матчу та не приділяє дружині належної уваги.

Presenteeism. «Хвороба», на яку страждають люди, що надмірно переживають за свою роботу. Нав'язлива ідея бути на робочому місці, відчуття необхідності власної присутності.

Globish. Спрощений варіант англійської мови, звичайні фрази для повсякденного спілкування. Використовується, якщо для всіх учасників розмови англійська не є рідною.

Earworm. Набридлива пісня, забути мотив якої просто неможливо.

Вивчаючи англійську мову, ми формуємо культуру світу у свідомості людини. Ми вивчаємо та порівнюємо мовні явища, звичаї, традиції, мистецтво, спосіб життя народів. Вивчаючи англійські прислів'я, наприклад, ми, порівнюємо, як та сама думка передається різними засобами у різних мовах. І ми обов'язково звертаємо увагу на такі моменти, коли народна

мудрість, виражена в прислів'ях, носить інтернаціональний характер. Ми говоримо українською мовою "Красивий той, хто красиво вчиняє" і англійською: "Handsome is handsome does" або "Knowledge is power" знають у всьому світі. Знання прислів'їв грає велику роль, як у вивченні рідної мови, так і у вивченні іноземної мови [7].

На уроках під час відтворення ситуацій спілкування учні вчаться орієнтуватися в лінгвосоціокультурних аспектах життєдіяльності людей країни, мова якої вивчається. У мовному спілкуванні, щоб не зазнати невдачі, необхідно володіти всім комплексом комунікативної поведінки, норм та традицій спілкування народу тієї чи іншої лінгвокультурної спільності. Тема про національні стереотипи на уроках іноземної мови завжди актуальна та важлива. Концепція стереотипу нації включає в себе весь комплекс характеристик, типових для того чи іншого народу і становлять основу його менталітету. У мовних стереотипах знаходять відображення звички, смаки, уявлення, упередження, особливості національного середовища. Важливо пам'ятати, що в успішності міжкультурного діалогу сьогодні зацікавлені всі і тому тут неприпустимо не знати чи ігнорувати ці стереотипи.

Необхідно відзначити, що пізнання культури англосовітських країн є не самоціллю, а лише приводом для більш глибокого розуміння та осмислення своєї культури. Цілеспрямоване формування іншомовної лінгвосоціокультурної компетенції відіграє важливу роль у розвитку особистості, гуманістичної спрямованості, у процесі навчання, що відповідає вимогам демократичного суспільства.

Відображені в структурі іншомовної лінгвосоціокультурної компетенції особисті якості педагога, що проєктуються на педагогічне спілкування, сприяють прояві тактовності, толерантності, позитивного ставлення до учня, поваги до його унікальності, здатності керувати своїм емоційним станом, розуміння психологічного стану співрозмовника, співпереживання йому.

Розвиток даних рис - процес складний і тривалий, і тим цінніше в ньому роль предмета "іноземна мова", який готує учня до реального ефективного спілкування.

1.2 Сучасні методики навчання англійської мови учнів основної школи для формування лінгвосоціокультурної компетентності

За останні 30 років методи навчання англійської мови зазнали суттєвих змін. Цьому сприяли нові політичні та економічні реалії, інтенсивне спілкування українців з жителями зарубіжних країн, а також інтернет, що стрімко увірвався у всі сфери життя.

Необхідність активного володіння англійською мовою є очевидною для кожного, хто націлений на соціальний успіх. Англійська – визнана мова ділового та побутового міжнаціонального спілкування. Мовою Ньютона та Франкліна опубліковано більшість науково-технічних, медичних, економічних книг та статей. Термінологію програмістів, інтернет-маркетологів, фахівців у сфері телекомунікації повністю адаптовано англійською мовою. Не знаючи англійської, неможливо повною мірою оцінити сучасну музику та прочитати вказівники на вокзалі чи в аеропорту.

В англійській немає складної системи відмін і відмінювання. Носію флективних мов, до яких належить українська, набагато простіше вчити англійську, ніж англійцю опанувати будь-яку слов'янську мову. Аналітична структура мови значно розширює і перелік методів вивчення. Крім класичної системи, можна назвати такі сучасні методи вивчення англійської:

- інтерактивний;
- комунікативний;
- інтенсивний;
- проєктний;
- ігровий;
- тренінговий, особливо затребуваний в онлайн-навчанні;

– методика CLIL.

Зупинимося на згаданих вище методах більш ґрунтовно.

Головний принцип усіх без винятку активних методів навчання – мінімізація, а краще повна заборона рідної мови під час занять. Якщо учень хоче щось дізнатися, він зобов'язаний підібрати слова та поставити запитання англійською. Викладач дає теоретичні знання та звертається до групи теж виключно іноземною мовою, англійською учні спілкуються і між собою. Викладач намагається максимально активізувати говоріння учнів, у разі потреби даючи їм підказки та задаючи питання з лексикою, яку потрібно відтворити.

Інтерактивні методики. В основі методик – сучасне телекомунікаційне та комп'ютерне обладнання та спеціалізоване програмне забезпечення.

Для відпрацювання навичок аудіювання використовуються сучасні засоби відтворення та конференц-зв'язки, що дозволяють наживо побачити та почути носіїв іноземної мови та навіть поспілкуватися з ними у «прямому ефірі».

Зрозуміти носія іноземної мови (*native speaker*) завжди складніше, ніж зрозуміти іноземця, який розмовляє англійською. Ось чому, слухаючи пісні іноземною мовою, ми чудово розуміємо, про що англійською співають наші виконавці, але не в змозі розібрати слова у піснях англійців чи американців.

Для відпрацювання навичок говоріння, правильної фонетики та інтонаційного ладу використовується цифрова звукозаписна техніка або відеозапис (зазвичай використовуються веб-камери з мікрофоном або запис на камеру смартфона).

Учень прослуховує носія мови і самостійно відтворює текст, або вступає в діалог, який записується на жорсткий диск або знімний пристрій. Потім запис проглядається та прослуховується, викладач вказує на артикуляційні, інтонаційні похибки, граматичні та смислові помилки. Не всім подобається слухати свій голос і спостерігати себе на моніторі, але даний підхід є досить ефективним.

У минулому лінгафонні кабінети були доступні лише мовним вишам. Сьогоднішня телекомунікаційна техніка робить доступними інтерактивні методи навчання англійської всім бажаючим.

Для відпрацювання лексичних та граматичних знань застосовуються комп'ютерні тести. Наприклад, учню пропонується вибрати присудок до побутових фраз: Our school (starred, started, stared) classes on September 3 this year. Правильна відповідь – started. «Заняття цього року розпочалися у нашій школі 3 вересня». Такі тести можна безкоштовно знайти в інтернеті, придбати за ліцензією або замовити їх розробку фахівцям під конкретну аудиторію за віком, рівнем володіння мовою, цілями навчання.

Плюси:

Підвищує мотивацію та пізнавальну активність студентів, інтерес до предмета.

Допомагає інтенсифікувати та індивідуалізувати навчання.

Усуває психологічний бар'єр при використанні іноземної мови як засобу спілкування [1].

Мінуси:

Досить висока вартість інтерактивного обладнання.

Неможливість роботи без проектора.

Викладачеві необхідно пройти спеціальні курси для того, щоб навчитися повноцінно використовувати обладнання у своїй роботі, а також витратити чимало часу на її освоєння та різні види підготовки.

Може виникати так званий психологічний бар'єр, коли викладач просто боїться розпочинати роботу в новому режимі.

Комунікативний метод. В основу комунікативної методики покладено максимальну мовну активність усередині групи. Можливе поєднання з інтерактивним спілкуванням через мережу з однодумцями в інших містах та країнах. Рідна мова так само під заборонаю, за порушення – штрафні бали та незадовільна оцінка. Краще помилитися англійською, ніж правильно сказати українською.

Плюси:

Розвиток розмовної мови: мета навчання — навчити людину розмовляти та висловлювати свої думки іноземною мовою легко та відносно грамотно. Граматика вивчається у процесі спілкування – немає потреби «зубрити» складні правила.

Відсутність мови-посередника: заняття, побудовані згідно з комунікативним методом, навряд чи зажадають від учня перекласти щонебудь – значно важливіше вміти застосувати знання у життєвій ситуації (купівля квитка, інтерв'ю, дружня бесіда тощо). У підручниках, створених згідно з цим методом відсутні вправи на переклад, пропонуються тексти з реальних джерел, а також є велика кількість творчих завдань.

Інтерес: грамотно збудоване заняття містить різноманітні завдання, кожне з яких потребує залучення учня до процесу.

Ліквідація мовного бар'єру: за рахунок комунікативних вправ учні з перших занять спілкуються з викладачем та один з одним.

Актуальність: переважна більшість сучасних посібників та підручників засновані на комунікативному методі, тому учню запропоновано сучасну мову, якою розмовляють носії.

Мінуси:

Граматика: Через великий акцент на говоріння викладач рідко виправляє помилки: головне, щоб учень говорив. Правилам та структурі мови приділяється мало уваги.

Комунікативний підхід не дозволяє достатньо розвинути навички писемного мовлення (у тому числі й письмового перекладу).

Навчання часто проходить без мови-посередника, що дуже складно для людей без будь-яких знань лексики та граматики (багато незрозумілих слів та структур, інші фонетичні звуки тощо).

Інтенсивний метод. Застосовується в тих випадках, коли потрібно опанувати навички говоріння максимально швидко, наприклад перед закордонним відрядженням. Наголос робиться на оволодіння списком

розмовних кліше, яких в англійській дуже багато (до 25% загальноповсякденної лексики). Інтенсивний курс вимагає обов'язкового закріплення в ході живого спілкування, інакше швидко засвоєне так само швидко забудеться.

Інтенсивний метод передбачає поєднання занять у групі і самостійно. Часто застосовується метод занурення, коли той, хто навчається на деякий час ізолюється від зовнішнього світу.

Найнадійніший метод інтенсивного навчання мови – занурення того, хто навчається в мовне середовище, де в нього просто не залишиться вибору, як вивчати мову, щоб спілкуватися з оточуючими. Освоєння мови в країні перебування дає найміцніші мовні навички, особливо в частині говоріння та аудіювання.

Інтенсивні методи застосовуються й у випадках, коли необхідно наростити лексичний запас і комунікативні навички учня в конкретних областях. Наприклад, банківські співробітники поглиблено вивчають фінансову лексику, співробітникам відділу маркетингу потрібний досвід спілкування з клієнтами.

Проектний метод. Улюблена методика американських методистів. Кожен, хто навчається, отримує завдання підготувати доповідь на певну тему, потім група або клас цю доповідь обговорюють. У доповідача розширюється лексичний запас у певній сфері, члени всієї групи відпрацьовують комунікативні навички. На заняттях також можливі інтерактивні моделі, наприклад, підключення до обговорення живого носія мови по скайпу.

Проект - метод організації роботи студента (індивідуальної, парної, групової), в якій йому необхідно знайти та проаналізувати додаткову навчальну інформацію на тему. Результати можуть мати різну форму: комп'ютерні презентації, плакати, реальні об'єкти або зроблені вручну, записані студентом відео/аудіо роботи, вікторини тощо. Все залежить від поставленої мети та теми завдання. Проектний метод роботи є популярним у різних галузях, але у викладанні іноземної мови має особливе значення.

Плюси:

Розвивається вміння знаходити та аналізувати потрібну інформацію, правильно та логічно вибудовувати її подачу.

Практика навичок самостійної роботи/з партнером або у групі (проявляються навички комунікації в колективі та особисті якості).

Розширюються пізнавальні здібності та творчий потенціал, критичне мислення учнів.

Розвивається здатність до самоосвіти (що виявляється дуже важливим, коли студент перериває навчання або не може відвідувати так часто, як би хотів).

Практикуються всі види навчальної діяльності одночасно: читання, слухання, говоріння та письмо.

Мінуси:

Метод проектів не варто використовувати на початку навчання, також після тривалої перерви чи канікул/свят.

Ігрові методи. Найцікавіший спосіб вивчати іноземну мову, який люблять і дорослі, і діти. Доросла аудиторія зазвичай ділиться на команди (дві чи більше), які влаштовують інтелектуальне змагання (мозковий штурм, круглий стіл, хто хоче стати поліглотом і т.д.). Перелік ігор для дітей вражає ще більше, його легко знайти в інтернеті, а за бажання – удосконалити ігри самостійно. Ігровий метод не може бути єдиним у курсі навчання, це радше допоміжна методика.

Плюси:

Активізація та інтенсифікація навчального процесу.

Ігрові технології сприяють більшій залученості учасників взаємодії до процесу навчання, спонукають їх до мимовільної активності.

Здійснення міжпредметних зв'язків, інтеграція навчальних дисциплін.

Зміна характеру мотивації навчання. Ігрові технології дозволяють задіяти у процесі навчання властиве людям почуття азарту.

Скорочення часу нагромадження досвіду. Вміння та навички, які у звичайних умовах накопичуються протягом кількох років, можуть бути отримані за допомогою ігрових технологій у набагато коротший проміжок часу.

Можливість перенесення отриманих знань та умінь на ігрові справи, що моделюють можливі реальні ситуації.

Формування навичок роботи у команді, спілкування у змагальному аспекті, конструктивного ведення діалогу та дискусій.

Підвищення творчого потенціалу учнів.

Підвищення професійного та творчого потенціалу вчителя.

Широке охоплення проблем, глибину та багатоаспектність їх осмислення в ході ігрової діяльності; включення моменту соціальної взаємодії та конструктивного професійного спілкування між учнями; сприяння більшій залученості учнів до процесу навчання, що спонукає їх до мимовільної активності; насичення змістовним та багатограним зворотним зв'язком; формування ціннісних орієнтацій та установок професійної діяльності; полегшене додання стереотипів; корекція самооцінки учнів; включення в учнів рефлексивних процесів; надання можливості всебічного аналізу, інтерпретації та осмислення отриманих результатів; сприяння прояву всіх якостей особистості, її позитивних та негативних індивідуальних особливостей, а також стилю ділового партнерства.

Мінуси:

Акцентування уваги учнів на виконанні ігрових дій та пошуку шляхів, що ведуть до перемоги, а не на змісті матеріалу.

Вимога високого рівня підготовки до уроку.

Складність в організації та проблеми з дисципліною.

Складність у оцінюванні учнів.

Необхідність додаткового устаткування.

Таким чином, ігрові технології, безперечно, перевершують традиційні методи навчання за низкою ознак. Завдяки ігровим прийомам та методам

навчання відбувається розширення діапазону професійного мислення, розвиток творчого потенціалу, освоєння практичних умінь та навичок роботи з людьми, а також набуття соціального досвіду. Однак, ігрові технології мають і недоліки, які змушують вчителя усвідомлено підходити до питання їхнього використання на своїх заняттях.

Тренінгова методика. Це не так метод навчання англійської мови, як форма організації методичного процесу. Застосовується переважно у дистанційному навчанні – груповому чи індивідуальному. На попередньому занятті наставник дає учневі або учням перелік тем, які вони повинні відпрацювати до наступної зустрічі. На новому занятті йде розбір теми суворо англійською. Заняття повністю в режимі онлайн стають найпопулярнішим видом навчання.

Плюси:

Уроки веде професійний *native speaker*, що знаходиться в країні, мову якої вивчають учні, і тому максимально вільний і розкутий.

Під час занять він може залучити співрозмовників до місцевого мовного середовища (наскільки дозволяють технічні можливості).

Витрати на організацію відеоуроків мінімальні - це оплата праці викладача та вартість трафіку.

Учневі не треба нікуди йти або їхати, займатися англійською можна вдома або на лавці в парку (потрібний лише ноутбук і доступ в інтернет).

Методика CLIL. У наші дні особливої популярності набувають педагогічні технології, які дозволяють учням застосовувати отримані знання безпосередньо сьогодні, а не орієнтуватися лише на довгострокові перспективи. Учні можуть не розуміти, в чому полягає довгострокова перспектива вивчення англійської мови, оскільки найчастіше вони не планують найближчим часом переїжджати до англомовних країн, заводити друга за листуванням або робити покупки в іноземному магазині, не думають про можливість пошуку роботи в міжнародних проектах або компаніях. Це може призвести до зниження мотивації та втрати інтересу до вивчення

іноземної мови. Однією з технологій, які можуть допомогти вчителям у вирішенні цієї проблеми, є інноваційна технологія CLIL (Content and Language Integrated Learning).

CLIL - це підхід, у якому іноземна мова постає як навчання предметам шкільної програми. Учні вивчають предмети іноземною мовою, одночасно вдосконалюючи іншомовну комунікативну компетенцію, відповідно, мовні та предметні знання тісно пов'язані. Цей підхід співвіднесений з вимогами, що пред'являються сьогодні до освітнього процесу: він дозволяє враховувати потреби школярів у використанні іноземних мов при вивченні інших шкільних предметів, а також з метою самоосвіти в областях, що їх цікавлять, включаючи їх професійні орієнтації.

У підручнику CLIL учням пропонується не просто вивчити назви частин тіла тварин, але й ознайомитися з функціями, що у подальшому допоможе виділити загальні ознаки живих істот, які стосуються однієї групи. Метою у разі є освоєння матеріалу, а мова є лише засобом.

CLIL дозволяє учням удосконалювати іншомовну комунікативну компетенцію, що передбачає вивчення лексики та граматики. Найчастіше ці аспекти не розглядаються окремо. Натомість учням пропонується освоїти фрагменти мови (chunks of language), які їм необхідні на певних етапах засвоєння чи використання знань. На уроках CLIL учням необхідно спілкування, щоб висловити та проаналізувати факти, дані, думки і почуття як в усній, так і в письмовій формі, а також для успішної співпраці з однокласниками та вчителем, оскільки взаємодія є невід'ємною частиною процесу навчання.

Плюси:

Підвищення мотивації до вивчення іноземної мови у учнів. Вивчення мови стає більш цілеспрямованим, оскільки мова використовується на вирішення конкретних комунікативних завдань.

Методи навчання англійської мови безперервно вдосконалюються і вбирають нові досягнення комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Прийомами та технікою, які 30 років тому були доступні лише студентам-філологам, військовим перекладачам та секретним агентам, сьогодні може скористатися кожен.

Висновки до розділу I

Методика викладання - це набір методів, прийомів, технологій та способів вивчення мови. Як правило, це чіткий алгоритм дій, який дозволить вивчити англійську. Сучасні методи навчання англійської змінили репродуктивні способи на інтерактивні. Сьогодні здобуття знань – це взаємодія студента та викладача. Навчальна програма будується, насамперед, з урахуванням вікових особливостей учнів. Для школярів більше підходить такий тип уроку, як гра, подорож, відео, змагання та інші. Дорослий студент може освоїти класичний урок. Для цього віку підійдуть і традиційні завдання: скласти розповідь, зробити вправу, прочитати текст, виконати аудіювання тощо. Складання оповідання дозволяє навчитися використовувати активну та пасивну лексику, розширювати словниковий запас, покращити розмовну мову. Виконання вправ допомагають засвоїти граматичний матеріал. Читання тексту формує не тільки читацькі навички, а й занурює в культуру та традиції мови, що вивчається.

РОЗДІЛ II. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1 Методи формування лінгвосоціокультурної компетентності

2.1.1 Метод проектів та проблемного навчання

Метод проектів було розроблено американським педагогом У.Кілпатріком у 20-ті роки ХХ ст. Основною його метою було надати учням можливість самостійного набуття знань у процесі вирішення практичних завдань або проблем, які вимагають інтеграції знань з різних предметних областей. Вчителю у проекті відводиться роль координатора, експерта або додаткового джерела інформації.

У вітчизняній практиці викладання іноземних мов метод проектів почали активно використовувати з кінця 90-х років минулого століття. Особлива увага в рамках даного методу приділяється зараз телекомунікаційним проектам. Будь-який проект сприяє:

- 1) підвищенню особистої впевненості учнів;
- 2) розвиває “командний дух”, розвиває комунікабельність та вміння співпрацювати;
- 3) забезпечує механізм критичного мислення, уміння шукати шляхи вирішення проблеми;
- 4) розвиває в учнів дослідницькі вміння.

Крім того, проектна діяльність сприяє формуванню та розвитку рефлексивних умінь, пошукових умінь, навичок роботи в співробітництві, та надзвичайно важливі комунікативні та презентаційні вміння.

Слід сказати, що проекти, призначені для навчання іноземної мови, мають як спільні для всіх проектів риси, так і відмінності, серед яких:

- 1) використання мови у ситуаціях, максимально наближених до умов реального спілкування;
- 2) акцент на самостійній роботі учнів (індивідуальній та груповій);

3) вибір теми, що викликає великий інтерес для учнів та безпосередньо за умовами, у яких виконується проект;

4) відбір мовного матеріалу, видів завдань та послідовності роботи відповідно до теми та мети проекту;

5) наочне уявлення результату.

Для того, щоб проект був виконаний яскраво, наочно та згідно поставлених завдань, необхідно дотримуватися правильної послідовності виконання. Відомими зарубіжними вченими методистами, такими як Е. Коллінгс і У. Кілпатрік, були виділені кілька етапів роботи над проектами:

1) визначення теми проекту;

2) визначення проблеми та мети проекту;

3) обговорення структури проекту, складання зразкового плану роботи;

4) презентація необхідного мовного матеріалу та передкомунікативне тренування;

5) збір інформації: звернення до вже наявних знань та життєвого досвіду, робота з джерелами інформації, створення власної системи зберігання інформації;

6) робота у групах;

7) регулярні зустрічі, під час яких учні обговорюють проміжні результати, викладач коментує зроблену учнями роботу, коригує помилки у вживанні мовних одиниць, проводить презентацію та відпрацювання нового матеріалу;

8) аналіз зібраної інформації, координація дій різних груп;

9) підготовка презентації проекту - виставки, відеофільму, радіопередачі, театральної вистави, шкільного свята тощо;

10) демонстрація результатів проекту (кульмінаційна точка роботи над проектом);

11) оцінка проекту. Даний етап включає не тільки контроль засвоєння мовного матеріалу та розвитку мовної та комунікативної компетенції, що

може проводитися у традиційній формі тесту, а також загальну оцінку проекту, що стосується змісту проекту, теми, кінцевого результату, участі окремих учнів у створенні проекту, роботи вчителя тощо.

Узагальнюючи перелічені етапи створення проекту, слід сказати, що подібні етапи описані вченими ще в одній класифікації, але вже в дещо більш скороченою формою. Згадану класифікацію прийнято називати «Правилом п'яти П»: проблема – проектування (планування) – пошук інформації – продукт – презентації. Хоча сам процес створення є дуже важливим у ході здійснення проектної діяльності, як правило, вирішальним стає завершальний етап – його презентація.

По-перше, важливо вибрати найбільш відповідний стиль викладу змісту створеного проекту. Існує безліч різних видів презентаційних проектів: втілення (в роль людини, одухотвореної чи неживої істоти), ділова гра, демонстрація відеофільму – продукту, виконаного на основі інформаційних технологій, діалог історичних або літературних персонажів, захист на вченій раді, гра із залом, ілюстративне зіставлення фактів, документів, подій, епох, цивілізацій, інсценування реальної чи вигаданої історичної події, наукова конференція, звіт дослідницької експедиції, прес-конференція, подорож, реклама, рольова гра, змагання, спектакль, спортивна гра, телепередача, екскурсія.

По-друге, етап представлення публіці готового проекту такий важливий з причини закладеного у ньому великого навчально-виховного ефекту. Це означає, що під час презентації учні навчаються «аргументовано викладати свої думки, ідеї, аналізувати свою діяльність, пред'являючи результати рефлексії, аналізу групової та індивідуальної самостійної роботи, вкладу кожного учасника проекту».

Етап презентації не є завершальною стадією виконання проектної діяльності. Практичне здійснення проекту включає такий компонент, як критика викладача. Ця критика проводиться не лише наприкінці презентації проекту, а й протягом усього здійснення проектної діяльності. Критика

поділяється на: спеціальну та загальну. Мета першого виду критики — з'ясування вдалого чи невдалого виконання проекту, та пояснення в тому випадку, якщо проект виконано невдало. Загальний тип критики передбачає розбір помилок більш загального характеру, наприклад, недбалість формулювання або здійснення плану, неакуратність у технічному виконанні тощо.

Крім відповідності проектної діяльності поданим вище етапів, необхідно пам'ятати про роль самого учня в цій проектній діяльності. Адже під час виконання проектних завдань той, хто навчається виявляється залученим до активного пізнавального та творчого процесу з урахуванням методики співробітництва. Він виявляється зануреним у процес виконання творчого завдання, а разом з ним і у процес отримання нових та закріплення старих знань з предмета, в рамках якого і проводиться проект. Крім того, учень разом із учителем виконує власний проект, вирішуючи будь-яке практичне дослідницьке завдання. Включаючись таким чином у реальну діяльність, він опановує нові знання.

Проте вчитель має пам'ятати і свої функції у здійсненні проектної діяльності. Вчителю слід «надати своїм учням можливість продовження їхньої діяльної участі в реальному світі, їхньому навколишньому середовищі, у світі гри, спорту, розповіді, природних явищ, соціального спілкування та занять». Іншими словами, повна свобода вираження учнів повинна мати місце під час створення проекту. Тим не менш, важливе врахування педагогом власних внутрішніх критеріїв при виборі проектів:

- 1) чи захоплює цей проект повною мірою?
- 2) чи є у учнів усі можливості для його успішного здійснення?
- 3) чи зможе створення даного проекту спонукати учнів до виконання нової проектної діяльності?

Існує також ще один невід'ємний елемент проектної діяльності під час навчання іноземної мови. Це його специфіка, що впливає з цілей та завдань, що стоять перед учителем. Як відомо, величезний вплив на розвиток мови

будь-якого народу надає її культура. Участь учнів у міжкультурному діалозі «вимагає високого рівня комунікативної культури, комунікативної компетенції, розвинених навичок спілкування».

Вибираючи теми для проектної діяльності, викладач найімовірніше всього віддасть перевагу темам, що містять не лише цікавий, а й цінний для учнів культурний, історичний матеріал про країну мови, що вивчається. За свою роботу учні отримують одразу кілька позначок: за оформлення, за зміст, захист; можуть бути також засновані спеціальні номінації: «оригінальність», «науковість», «актуальність» тощо. А також важливий аспект заохочення допомагає стимулювати інтерес, мотивує учнів на самостійну пошукову діяльність. Звідси випливають відмінності методу проектів від традиційних методів навчання. Ці відмінності є безумовними перевагами системи цього методу.

Існування великої кількості різних видів проектів передбачає наявність кількох їх класифікацій за певними ознак. Найбільш повною класифікацією проектів у вітчизняній педагогіці є класифікація, запропонована у навчальному посібнику Є.С. Полат. Вона може бути застосована до проектів. У цій класифікації за кількома критеріями виділяються такі різновиди проектів:

- 1) за методом, що домінує в проекті
 - a. дослідницькі
 - b. творчі
 - c. пригодницькі, ігрові
 - d. інформаційні
 - e. практико-орієнтовані
- 2) за характером координування проекту
 - a. з явною координацією
 - b. із прихованою координацією
- 3) за характером контактів
 - a. внутрішні (регіональні)

- б. міжнародні
- 4) за кількістю учасників
 - а. особистісні (індивідуальні)
 - б. парні
 - с. групові
- 5) за тривалістю проведення
 - а. короткострокові
 - б. середньої тривалості
 - с. довгострокові

Класифікація проектів щодо тривалості проведення з конкретизацією часу:

- 1) міні - проекти (можуть вкладатися в один урок або менше);
- 2) короткострокові проекти (вимагають виділення для їх створення 4 – 6 уроків);

Цей час необхідний для того, щоб учні могли здійснити основну роботу зі збору інформації, виготовлення продукту та підготовку презентації у позакласній діяльності. У той час, як урок використовується лише для координації діяльності учасників проектних груп.

3) тижневі проекти (виконуються у групах під час проектного тижня); Виконання таких проектів займає 30 – 40 годин і відбувається за участю керівника протягом усього процесу створення.

4) Річні проекти (можуть виконуватися як у групах, так і індивідуально виключно у позаурочний час).

Представлена класифікація зручна тим, що дозволяє найбільше точно дати характеристику створюваного чи аналізованого проекту. Що ж до зарубіжних дослідників, то двома англійськими спеціалістами Т. Блуром та М.Дж. Сент-Джоном були розділені три види проектів:

1) груповий проект, у якому "дослідження проводиться всією групою, а кожен студент вивчає певний аспект обраної теми;

2) міні-дослідження, що полягає у проведенні "індивідуального соціологічного опитування з використанням анкетування та інтерв'ю";

3) проект на основі роботи з літературою, що має на увазі "вибіркове читання по темі, що цікавить студента", і відповідний для індивідуальної роботи.

Розглядаючи можливості впровадження методу проектів у процес навчання мови, можна виділити три основні підходи, що ґрунтуються на тому, що проект може:

1) використовуватися як одна з форм позааудиторної роботи (конкурси, вікторини, участь у заходах, пов'язаних з будь-якими подіями у житті класу, групи, навчального закладу, міста, підготовка творчих вечорів, концертів, виставок, звітних заходів іноземною мовою, телекомунікаційні проекти і т.п.);

2) служити альтернативним способом організації навчального курсу (стенди, брошури, радіопрограми, відеофільми, театральні уявлення);

3) інтегруватися у традиційну систему навчання мови (виконання творчих та/або дослідницьких завдань у рамках досліджуваного навчального курсу).

Отже, тоді як традиційна система акцентує увагу на засвоєння вже готових знань і саме навчання відбувається за рахунок експлуатації пам'яті, метод проектів розвиває інтелект учня, його вміння мислити логічно, самостійно, плануючи та відстежуючи послідовність виконуваних ним дій. Так учні засвоюють знання та застосовують їх та свої творчі здібності в практичній діяльності. І, що важливо, завдяки методу проектів учні більшою мірою, порівняно зі стандартними методами навчання, знайомляться з країнознавчою тематикою щодо діалогу культур. З усього вищесказаного випливає, що пошук нових засобів та методів навчання іноземних мов призвів до активного використання методу проектів. У світі цей метод займає одну з провідних позицій у методичній скарбниці, як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-методистів. В основу ж даного методу покладено ідею

про спрямованості навчально-пізнавальної діяльності школярів на результат вирішення практично чи теоретично значущої проблеми.

2.1.2 Метод групової роботи та проблемного навчання

Організація групової роботи на уроці – це дуже важливий етап у розвитку учнів. Від того, як вони працюватимуть у групах, залежить їх здатність жити у демократичному суспільстві. Навчаючи співпрацювати у групі, необхідно вивчати дітей відповідальності за результати колективної роботи; розуміти важливість внеску кожного учасника у фінальний результат; спонукати сильніших підтримувати і вчити слабших, а слабших активно вчитися та тягнутися за сильнішими.

Учнівський підхід «я слабенький, нічого не знаю – нехай сильніші відповідають за мене» – не діє при правильно організованій роботі в групі. Кожен навчається відповідати за колективний результат, і всі відповідають за підготовленість кожного.

Чітка організація роботи та підтримка учнями дисципліни грають істотну роль у досягненні належних результатів. Перший крок - всі разом розробляємо та приймаємо правила ефективного спілкування:

- 1) слухати уважно та активно;
- 2) думати, аналізувати почуте;
- 3) говорити по суті та по черзі, користуючись правилом піднятої руки;
- 4) практикувати повагу та толерантність;
- 5) критикувати конструктивно, тобто пропонуючи свій варіант рішення проблеми;
- 6) інші пункти, які схвалює більшість.

Другий крок – звикаємо до роботи у «випадкових» групах, а не по перевагам (вчимося плідно працювати не тільки з друзями, але й усіма, з ким доводиться спілкуватися); звикаємо до чіткості та дисципліни (за кожне порушення правил (група втрачає бали).

Третій крок – знайомимося та звикаємо до правил роботи у групах. Без обов'язкового дотримання цих правил робота у групах втрачає сенс.

Правила роботи у групах:

1. Учні беруть ролі:

- писаря (a secretary): один із членів групи записує все висловлені думки та ідеї або обговорені варіанти відповіді;
- доповідача (a reporter): один із членів групи (але не той, хто записував), оголошує результати роботи групи;
- відповідального (a leader): не писар і не доповідач, а організатор плідної роботи у групі, що тримає хід дискусії у потрібному руслі;
- лідер та організатор роботи;
- інші ролі (a time keeper), якщо це потрібно і дозволяє розмір групи (наприклад, годинникаря, що стежить за часом);

2. Будь-яке обговорення припиняється, коли вичерпано час на нього (за прохання більшості груп можна подовжувати час обговорення, якщо у цьому є необхідність.)

3. Обов'язково проводиться беззастережна ротація при кожному новому Завданні: ролі переходять за годинниковою стрілкою до наступного члена групи.

Відповідальність групи полягає у підготовці слабого учня до оголошення результатів її роботи або надання йому допомоги у записуванні думок (а не передача комусь іншому цього права) [6].

Переваги групової роботи. Якщо робота групи організована добре, то:

- працюють всі учні одночасно, збільшується час говоріння іноземною мовою;
- підвищується мотивація до навчання через змагання між групами за перемогу та набір більшої кількості балів;
- взаємонавчання сприяє поглибленню знань як у найкращих учнів, так і у слабших;

- учні навчаються працювати разом, за правилами та у відведений час, об'єктивно оцінювати себе та інших;

- підвищується діловий статус учня в колективі.

- працюючи у групі, учні виявляють самостійність, вони можуть допомагати, успішно коригуючи висловлювання.

Можливі недоліки та як їх усунути. Якщо робота групи організована на низькому рівні, то як наслідок маємо:

- слабку дисципліну та шум під час виконання завдань;

- слабкий контроль за ходом виконання завдань (вчитель не стоїть осторонь – ходить між групами, контролює використання мови, робить висновки на майбутнє і з великою увагою ставиться до результату роботи, а не до процесу підготовки);

- багато часу витрачається на організацію роботи (тільки на початку, коли учні навчаються працювати у групах і ще не звикли до чіткості).

Плануючи практичне заняття у різнорівневій групі, викладач насамперед має враховувати ті труднощі, з якими він може зіткнутися. Деякі з проблем, які дезорганізують навчальний процес:

1) мінімальний потенціал навчання. Група школярів об'єднує людей з різними індивідуальними психологічними якостями, які мають різний рівень мовної підготовки, різну схильність до вивчення мов, що не систематично відвідують аудиторні практичні заняття. За таких умов викладач орієнтується на середній рівень, "сильним учням" нецікаво, "слабким" - важко. В результаті і «сильні» і «слабкі» через низьку мотивацію не досягають належного успіху.

2) нестача навчального матеріалу. Підручники, як правило, призначені для конкретного рівня мови та не пропонують велику гнучкість або варіативність, що не передбачають додаткові вправи, які давали б можливість викладачеві здійснювати диференційований підхід. В результаті він повинен самостійно адаптувати матеріали, щоб зробити їх зручнішими до відповідних рівнів;

3) брак аудиторних годин. В основній школі передбачені жорсткі часові рамки, які дозволяють учневі просуватися у вивченні навчального матеріалу зі швидкістю, що відповідає його індивідуальним здібностям. Отримання реальних результатів різнорівневої групової роботи потребує більше часу, ніж за умов її однорідного складу.

Зважаючи на ці труднощі, викладач може і повинен застосовувати спеціальні стратегії управління різнорівневою групою для максимального потенціалу навчання кожного. Можливі шляхи подолання цих проблем:

1) налаштування (адаптація та модифікація). Різнорівневе навчання вимагає ґрунтовної підготовки вчителя. Він має добре знати індивідуальні особливості учнів, вміло розподілити їх за групами, чітко продумувати власну педагогічну діяльність на занятті (зміст та структуру кожного заняття, систему контролю та перевірки результатів роботи), пристосуватися до середовища, змінювати навчальні підходи, характер подачі матеріалу, не змінюючи змісту або концептуальної складності навчального завдання, починати з того рівня, на якому знаходяться учні. Підхід до навчання за різними ступенями складності навчального матеріалу заохочує викладача до самовдосконалення;

2) угруповання учнів. Робота в мікрогрупах (чисельністю 4-5 учнів одного або різних рівнів), у парах, індивідуально на кількох рівнях засвоєння у межах однієї групи;

3) диференціювання цілей, вимог, методів контролю та критеріїв оцінки. У практиці диференційованого викладання надзвичайно важливим є вміння педагога застосовувати поточне оцінювання учнів з урахуванням неоднакового рівня академічних знань.

Таким чином, перед учителями стоїть складне завдання – відстежувати рівень успішності, спираючись на формальні та неформальні методи оцінювання, будувати та реалізовувати систему оцінювання за участю самих учнів, використовувати дані оцінки зважено та помірно для своєчасного коригування своєї діяльності. Навчаючись в одній групі по

єдиній програмі, учні можуть засвоювати іншомовний матеріал у різному обсязі.

Метод оцінки може бути різним для кожного з учнів. Однак відкрите пред'явлення всім учасникам навчального процесу рівня обов'язкової підготовки та засвоєння матеріалу всіма учнями на обов'язковому рівні вимог програми є основою диференціації навчання [8].

Порівнювати треба якісні зміни (як покращення, так та погіршення), які відбуваються щодо навчання, у досягненнях одного і того ж учня.

Цілі можуть бути різними для кожного учня. Вчитель може варіювати вимоги щодо виконання завдань учнями на окремому уроці або протягом вивчення теми (обсяг, рівень складності, час та спосіб виконання, форма та спосіб демонстрації виконаного тому подібне). Навчальний процес має не просто пристосовуватися до власного рівня знань і умінь учнів, зманюючи методи, а орієнтуватись на досягнення максимально важливих результатів кожним учнем;

4) дозування допомоги вчителя. Викладач має здійснювати допомога різного ступеня, вміло використовувати засоби заохочення. Особливо важливою у процесі навчання учнів з початковою мовною підготовкою є психологічна підтримка викладача. Він має допомагати таким учням, мотивувати їх, обов'язково відзначати їхні успіхи у присутності всієї групи.

Можлива допомога вчителя під час заліку. Рекомендується розподіляти варіанти контрольних робіт за рівнем складності. Учні нижчого рівня важливо чітко давати інструкції. Для досягнення розуміння завдань дозволяти сильнішим учням пояснювати слабшим, використовуючи рідну мову;

5) виправлення помилок. Раціонально бути більш прискіпливим до більш сильних учнів, вимагаючи від нього вищого рівня точності. Не перебільшувати з корекцією слабких учнів, бути обережнішим у корекції помилок, щоб кожен відчував почуття досягнення, а не розчарування під час виконання завдання. Більш сильні учні, мабуть, потребують корекції;

б) відбір різних за складністю завдань. Викладач повинен розробляти та застосовувати різнорівневі вправи для середніх, слабких та сильних учнів.

Для пар різного рівня готують різні завдання, наприклад, інтерв'ю, у якому один розпитує, інший відповідає; рольова гра, у якій одна з ролей вагоміша; два набори питань на розуміння тексту. Призначаються обов'язкові та необов'язкові завдання з додатковими матеріалами, якщо учні закінчили основні завдання;

7) різний час виконання завдань. Викладач повинен передбачати резерв часу для доопрацювання, будувати темп уроку відповідно до здібностей учнів;

8) використання опор. Забезпечувати учнів необхідними для виконання завдання смисловими, вербальними, ілюстративними, схематичними опорами – спеціально створеними, які допомагають побудувати самостійне висловлювання. Різного рівня підтримуючі матеріали, особливо візуальні, від переліку слів, які вживаються у тексті, до транскрипту з віддаленими окремими словами допоможуть учням з різним рівнем компетенції впоратися із завданням. «Учні, які вивчають іноземні мови сьогодні, краще сприймають, опрацьовують та запам'ятовують саме візуально представлений матеріал (мультимедійні навчальні програми та навчальні фільми). Подання інформації у візуальній формі забезпечує якісно нове його сприйняття та переробку»;

9) черговість опитування. Вважаємо за доцільне починати опитування з найуспішніших учнів, закінчуючи тими, для кого процес вивчення іноземної мови є складнішим. Менш успішні учні, слухаючи відповіді сильніших, одержують зразок правильної відповіді. Це допомагає їм правильно використати та запам'ятати новий матеріал. Рекомендується під час роботи у групах різного рівня опитувати конкретних учнів, а не звертатися до аудиторії загалом, оскільки в останньому випадку сильніші учні не дають можливості слабшим проявити себе.

10) індивідуалізація домашніх завдань. У позаурочній діяльності учнів під час виконання домашніх завдань викладач має можливість організувати роботу так, щоб повною мірою виявились здібності різних учнів, розвивався їх творчий підхід до виконання поставлених завдань. Індивідуалізація домашніх завдань – це надання можливості для учнів працювати у власному темпі, стилі над темами на їх вибір. Індивідуалізація може проводитись через проектну роботу, що дає можливість усім учням працювати як удома (готуючи проект чи частину його), і на занятті (готуючи презентацію чи захист своєї роботи).

Технологія рівневої диференціації має безперечні переваги. Адже вона:

- дає можливість ставити перед учнями реальні навчальні завдання, мотивує зростання інтересу до занять з боку слабших учнів, оскільки з'являються завдання, які вони чесно можуть виконати самостійно;

- надає учневі можливості самостійної орієнтації у різноманітті навчального матеріалу, способах навчальної роботи, вибору для себе посилюючого рівня навчання, тобто можливості стати суб'єктом пізнавальної діяльності;

- підвищує самооцінку за рахунок успіхів при виконанні завдань доступного рівня; допомагає учневі вірити у свої сили, забезпечує учневі його максимальний розвиток у межах потенційних можливостей, підтримує почуття самостійності та відповідальності, прагнення до самовдосконалення в учнів низького рівня підготовки та підвищення самооцінки після виявлення міцних знань в учнів середнього та високого рівнів;

- стимулює співпрацю з одногрупниками під час виконання завдань у мікрогрупах, що виховує почуття спільності та сприяє формуванню комунікативних якостей; Переваги різнорівневого навчання стимулюють максимальний розвиток учня у межах потенційних можливостей.

Проаналізувавши практичні стратегії різнорівневого підходу, приходимо до таких висновків. Оптимізувати процес навчання англійської

мови у групах з різним рівнем мовної підготовки дозволяє диференційоване навчання.

Під різнорівневим підходом до навчання іншомовної мови розуміємо підготовку учнів у групі за єдиною програмою та навчальними планами, але з урахуванням їхньої неоднорідної базової підготовки. Диференціація навчання спрямована на досягнення різних рівнів засвоєння знань учнями, мають неоднаковий вихідний рівень та різні можливості.

Існує набір стратегічних технік та прийомів, які можна використовувати для практичного втілення диференційованої моделі викладання, а саме: позитивний настрій та пристосування викладача до багаторівневого середовища; адаптація навчальних підходів та матеріалів (Індивідуальні картки з адаптованими завданнями та інструкціями; поділ матеріалу на менші складові); зміни темпу викладання та характеру подачі матеріалу; збільшення часу на пояснення; виконання посильних завдань різного рівня складності; чітке формулювання основних та додаткових питань; підготовка необхідних дидактичних матеріалів, враховуючи різний обсяг диференційованої допомоги модифікування (скорочення, спрощення, коригування, дозування, варіювання) змісту або складності навчальних завдань, керуючись навчальною програмою; використання особистісно орієнтованих додаткових домашніх завдань; розподіл варіантів контрольних робіт за ступенем складності; індивідуальна диференціація оцінювання та умов виконання завдань, а також різні форми контролю над їх індивідуальним виконанням; варіювання вимог щодо виконання завдань учнями на окремому уроці або на під час вивчення теми.

Впровадження стратегій диференційованого (різнорівневого) навчання до процесу підготовки в основній школі дає можливість створити сприятливі умови для того, щоб кожен учень міг опанувати навчальний матеріалом відповідно до рівня своїх навчальних можливостей, проте не вичерпує всіх проблемних питань організації заняття з англійської мови у різнорівневих групах.

Різнорівневий підхід реалізує принцип внутрішньої диференціації навчання, однак головними його недоліками є те, що планування заняття потребує багато часу та зусиль з боку викладача; ускладнюється процес забезпечення учнів матеріалами відповідного рівня; кілька груп учнів різних рівнів працюють одночасно і незалежно один від одного з різними матеріалами, що утруднює, а іноді унеможлиблює повноцінну участь викладача на занятті.

До того ж учні, які отримують матеріали, розроблені для нижчого рівня володіння мовою, можуть відчувати пригніченість від усвідомлення того, що їхня група слабша, і це негативно відбивається на мотивації до навчання.

Залишається нерозв'язною проблема оцінювання, яка є невід'ємною складовою диференційованого викладання. Існуюча система оцінює мовні компетенції, але дозволяє оцінити прогрес учня (проте саме він відображає інтенсивність роботи, сумлінність), отже, не заохочує інтенсивної роботи над подолання недоліків у мовній підготовці. Перспективними напрямками подальших досліджень бачимо дослідження недоліків застосування різнорівневого підходу для викладачів та негативних аспектах навчання для учнів та вирішення проблеми оцінки професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетенції учнів нефілологічних спеціальностей.

Проблемне навчання розглядається як орієнтована на учнів технологія навчання, в якій учні отримують знання через досвід розв'язання проблемних завдань [12]. Такий вид навчання не фокусується на проблемі, у якої можливе лише одне рішення, воно дозволяє розвивати пізнавальну діяльність учнів, їх розумову активність. Завдяки проблемному навчанню в учнів розвиваються навички, необхідні їм для майбутнього життя. Воно підвищує їх критичний аналіз ситуації, сприяє постійному навчанню в командне середовище [19].

Важливим компонентом проблемного навчання на уроці іноземної мови є проблемне завдання. Проблемне завдання - це завдання, яка «орієнтує учнів на вирішення будь-якої проблеми, пов'язаної із змістом тексту або

обумовлене мовленнєвою дією, яке необхідно виконати або на яке необхідно відреагувати» [2].

Властивістю проблемного завдання є здатність викликати зацікавленість у прийнятті та вирішенні проблем. Якщо проблемне завдання привертає увагу учнів, викликає інтерес, отже, проблему прийнято, учень зацікавлений у ній і готовий до її вирішення.

Проблемні завдання є однією із складних технологій навчання у системі вправ та завдань на уроках англійської мови. Метою даних завдань у контексті іншомовної освіти є розвиток іншомовної комунікативної компетенції. Основними характеристиками проблемних завдань виступають:

- відсутність багаторазового повторення змісту та мовних засобів;
- максимальна наближеність ситуації та дій до реальності;
- фокус учня, суб'єкта діяльності, на ефективному вирішенні проблеми;
- відсутність конкретного рішення;
- активний пошук у вирішенні проблеми;
- розвиток способів критичного, логічного та дивергентного мислення, необхідні для ефективного вирішення проблеми;
- синтез усіх мовних дій (аудіювання, говоріння, читання та листи) для вирішення проблеми;
- повна самостійність учнів;
- учень – суб'єкт навчальної, комунікативної, проектної та інших видів діяльності іноземною мовою;
- активізація всіх універсальних дій, позначених з метою іншомовної освіти.

Одна з основних переваг проблемних завдань полягає в тому, що у роботі задіяні у тій чи іншій мірі всі учні. Кожен проявляє себе як творча та активна особистість. Безперечно, сильні учні, а також особи з високим рівнем контактності виявляють більш високу активність, ніж замкнені та слабкі. Проте, проблемні завдання здатні зацікавити у необхідній мірі і учнів зі

слабким рівнем розвитку мови. Оскільки учень виступає як суб'єкт діяльності, він сам обирає інформацію, використовує свої джерела, представляє свій унікальний продукт. Проблемні завдання виділяються тим, що не нав'язують якогось певного рішення, вони завжди різноманітні та привабливі для учня середньої школи [15].

Безперечно, проблемне навчання відрізняється від традиційного. Така технологія вимагає набагато більшої зосередженості та уваги кожного. Учні не просто слухають установки вчителя та покійно їх виконують, вони активно формують та виражають свою позицію, наводять аргументи, що обговорюють, сперечаються, приходять до загального висновку. Уроки з наявністю проблемних завдань вносять різноманітність в однотипні та стандартні вправи.

Існують різні форми проблемних завдань. Серед них:

1. Відкриті обговорення. Така форма є вдалим способом активізації всього, що відпрацьовано раніше. Для успішного проведення таких обговорень учням необхідно володіти лексикою за тематикою, вміло використовувати граматичні конструкції, вміти чути опонента та висловлювати свою точку зору іноземною мовою.

2. "Круглі столи" - це така форма обговорення, в основі якої лежить проблемна ситуація, яку потрібно вирішити. Учні вчаться відстоювати свої позиції, застосовувати навички критичного мислення. Крім того, така форма сприяє міцному засвоєнню матеріалу.

3. Метод «мозкового штурму» дозволяє учням колективно знайти вирішення проблемної задачі в нетрадиційній для навчання формі. Така форма сприятливо впливає на швидкість та реакцію розумової активності учнів, що розвиває комунікативну компетенцію. Учні виявляють себе як творча особистість, адже необхідно абстрагуватися від повсякденного вирішення проблеми та запропонувати унікальний варіант.

4. Письмові завдання, наприклад, есе. Такі завдання також є проблемними, адже вони містять суб'єктивні міркування щодо пропонованої

теми з науковими знаннями. Учнію важливо висловити свою точку зору, навести докази. Есе має певну структуру, проте, суб'єктна позиція учня полягає у його здатності вибрати ті аргументи, які, на його думку, є ключовими і найбільш "сильними".

5. Міні-проекти з подальшим захистом. Проект є свого роду дослідженням з певної тематики з можливим проведенням анкетування, опитування серед батьків/учнів/вчителів. Міні-проекти можуть виступати як форма контролю після вивченої теми. Вони здатні показати рівень сформованості тематичного вокабуляра, що формують творче мислення учнів, а також метапредметні та особистісні результати.

6. Ділова гра - один із видів спільного навчання, при якій учні моделюють ситуацію, схожу чи рівнозначну життєвої. Учасникам важливо проявляти себе як суб'єкти діяльності, навчатися навичкам співробітництва. Завдяки методу ділових ігор, учні навчаються взаємодіяти у суспільстві, здатні відчувати себе у різних ролях, при цьому спілкування учасників відбувається іноземною мовою. Таким чином, Ділова гра - один із вдалих метод оволодіння іноземною мовою.

7. Драматизація - це відтворення пізнавального матеріалу в творчу форму, пісні, танці, постановки. Такий метод сприяє активізації творчої особистості, адже імпровізація в даному випадку вітається. Крім того, відомо, що учні краще засвоюють матеріал в ігровій, рольовій формі. Драматизація є комплексним підходом, який виключає механічне запам'ятовування матеріалу.

8. Створення макетів, плакатів, стінгазет, постерів також є проблемною формою навчання, оскільки важливо визначити зміст інтерактивного плаката, ефективно та грамотно подати матеріал. Подібні наочні матеріали полегшують пізнавальну діяльність учнів, організують увагу та інтерес слухачів [12].

Безсумнівно, існує безліч проблемних завдань та ситуацій, застосовуваних педагогами під час уроків іноземної мови. Різноманітність

типів проблемних ситуацій свідчить про їх важливість використання в навчальному процесі. Кожен педагог має право вирішувати місце та час застосування проблемної ситуації під час уроку. Однак, існує низка рекомендацій для того, що мінімізувати можливі труднощі з боку учнів.

1. Проведення уроку із проблемними завданнями вимагає значно більших витрат навчального часу порівняно з традиційними. Необхідно заздалегідь та ретельно продумати план такого уроку, визначити цілі та запланований результат проблемної діяльності.

2. Важливо враховувати підготовку учнів, їх вікові особливості. Раціональніше використовувати проблемні завдання на більш старшій ступеня навчання, оскільки учні більш мобільні та досвідченіші.

3. Необхідно заздалегідь організувати підготовку учнів, оскільки проблемне завдання спирається на цілий комплекс сформованих навичок та умінь. Без попередньої підготовки та необхідних знань учням буде важко висловити свою думку.

4. Створення проблемної ситуації ефективніше, якщо вона заснована на реальному матеріалі, так як зв'язок з життям є одним з умов якісного формування мовної компетенції.

5. Важливо організувати активну пошукову роботу учнів, стимулювати самостійне вирішення проблеми. Таким чином, розвиток мислення сприятиме міцному засвоєнню матеріалу [15].

Створення проблемного завдання - відповідальний етап у проблемному навчанні. При організації такого навчання педагогу важливо враховувати описані вище методичні рекомендації, підлаштовувати ситуації під особливості учнів, враховувати їх інтереси та здібності.

Висновки до розділу II

Теорія з організації проблемного навчання у методиці навчання іноземної мови є великою базою понять, класифікацій, способів та методів навчання. Підсумувавши всю інформацію, можна зробити висновок, що

проблемне навчання – це таке навчання, при якому вчитель пропонує учням дозволити навчальну проблему, при цьому контролюючи та організовуючи дослідницький процес.

При реалізації проблемності у навчанні необхідно враховувати і вікові особливості учнів. Учні середньої школи вже готові до поєднання різних видів діяльності, вони люблять парні та групові роботи, де можна обговорити думку кожного і дійти спільного висновку. Крім того, учень середньої школи здатний до індуктивних і дедуктивних міркувань, тобто він може логічно мислити на основі висунутих гіпотез.

Таким чином, проблемне навчання на середньому ступені навчання – це багатоступінчастий процес, що вимагає від вчителя знання принципів його формування, розуміння, з якими труднощами можуть зіткнутися учні у процесі вирішення нетрадиційного завдання, а також уміння застосовувати теорію на практиці, спілкуючись та вирішуючи проблеми із застосуванням мови, що вивчається.

Тоді як традиційна система акцентує увагу на засвоєння вже готових знань і саме навчання відбувається за рахунок експлуатації пам'яті, метод проектів розвиває інтелект учня, його вміння мислити логічно, самостійно, плануючи та відстежуючи послідовність виконуваних ним дій. Так учні засвоюють знання та застосовують їх та свої творчі здібності в практичній діяльності. І, що важливо, завдяки методу проектів учні більшою мірою, порівняно зі стандартними методами навчання, знайомляться з країнознавчою тематикою щодо діалогу культур. З усього вищесказаного випливає, що пошук нових засобів та методів навчання іноземних мов призвів до активного використання методу проектів. У світі цей метод займає одну з провідних позицій у методичній скарбниці, як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-методистів. В основу ж даного методу покладено ідею про спрямованість навчально-пізнавальної діяльності школярів на результат вирішення практично чи теоретично значущої проблеми.

РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

3.1 Особливості проведення уроків з використанням сучасних методик викладання для формування лінгвосоціокультурної компетентності учнів основної школи

Вивчення англійської мови в середній школі носить активний, діяльнісний характер, що відповідає віковим особливостям школяра середньої ланки.

Так як на даному етапі здійснюється комунікативно-пізнавальне навчання, пов'язане з підвищенням змістовності мови учнів, під час уроків використовуються прийоми, що спонукають до висловлювання особистого ставлення до проблем, що обговорюються. А навчально-методичні комплекти розроблені з урахуванням поставлених навчальних, освітніх, виховних та розвиваючих цілей та наступних завдань:

1) розвиток іншомовної комунікативної компетенції у сукупності її складових – мовної, соціокультурної, компенсаторної, навчально-пізнавальної;

2) залучення учнів до культури, традицій, реалій країн вивчається на уроках іноземної мови в рамках тем, сфер та ситуацій спілкування, відповідають досвіду, інтересам, психологічним особливостям учнів;

3) формування вміння представляти свою країну, її культуру в умовах іншомовного міжкультурного спілкування;

4) розвиток умінь виходити із становища за умов дефіциту мовних засобів при отриманні та передачі інформації та ін.

Навчання іноземної мови в умовах школи здійснюється поза природного мовного середовища, де головним джерелом інформації є навчальний текст. Однак не всі навчальні тексти є необхідними та ефективними для вивчення лінгвокультурологічних особливостей країни мови, що вивчається.

Для найбільш точного визначення рівня ефективності методу проектів як засобу розвитку соціокультурної компетентності, ми повинні взяти до уваги всі фактори та умови, які сприяють розвитку розглянутої компетентності поряд із проектною діяльністю. З цією метою нами було проаналізовано навчально-методичний комплект "Happy English" для 9 класу авторів К.І. Кауфман, М.Ю. Кауфман.

Принципово важливим фактом є той, що соціокультурні знання та вміння формуються у тих, хто навчається крізь призму сприйняття американської культури.

Сюжет текстів, включених до програми навчання, дає можливість учням познайомитися з реаліями, культурою та побутом Сполучених Штати Америки. Важливий аспект вивчення культури країни мови, що вивчається - знання історії розвитку держави.

Крім того, після закінчення курсу учні повинні вміти читати нескладні автентичні тексти різних стилів з повним та точним розумінням. Однак, цю мету важко досягти у освітньому процесі. Відомо, що зміст текстів має відповідати віковим особливостям та інтересам учнів, мати освітню та виховну цінність. Незважаючи на свою інформативність, навчальні тексти "Happy English" досить складні для сприйняття учнів. Причина такої складності у тому, що деякі тексти, включені до навчальної програми, розташовуються більш ніж на 5 сторінках, включаючи безліч невивчених лексичних одиниць.

Розділи підручника допомагають викладачеві долучати учнів до цінностей світової культури. Такі рубрики, як, наприклад, "America in focus" дозволяють учням опановувати знання про найбільш уживану лексику, реалії (традиції у харчуванні, написанні адреси, етикетні особливості та ін.) та соціокультурному портреті країн та спадщині країни мови, що вивчається.

Інша рубрика "Project" пропонує учням створити проект із вивченої теми. Мінус цієї рубрики в тому, що даний проект повинен відповідати представленому плану, що включає в себе обов'язковий зміст роботи.

В ході навчання відбувається формування поважного ставлення до іншої думки, історії та культури інших народів. Це також відбувається інтегровано з процесом знайомства з історією та культурою народів країн, що вивчається в рамках навчальних мов ситуацій та змісту курсу при виконанні проблемних завдань.

Негативна сторона практично всіх вправ полягає у тому, що для їх виконання учню немає необхідності діяти з урахуванням думок однокласників. Нами було відзначено відсутність завдань, які вимагають кмітливості та швидкої реакції, які привчають школярів звертати увагу на умови життя, що змінюються в рамках навчальних ситуацій та відповідно здійснювати навчальну діяльність, приміряючи на себе іншу роль та долаючи бар'єри.

Учням пропонується систематизувати країнознавчі знання з опорою на досвід вивчення інших навчальних предметів. Однак, розглядаючи цей аспект у порівнянні з методом проектів можна зробити висновок про те, що зв'язок з іншими навчальними предметами у методі проектів проявляється частіше і сильніше, ніж при традиційному навчанні. Більше того, виявляти талант, втілювати в життя творчі ідеї, розширюючи межі кругозору, практично не представляється можливим у рамках навчальної програми, оскільки прописані вправи є однаково обов'язковими для всіх учнів, без урахування їх індивідуальних здібностей, у той час, як метод проектів дозволяє висловити всі існуючі творчі ідеї учнів на задану тему.

Підсумовуючи все сказане, можна відзначити, що кожен розділ підручника знайомить учнів з особливостями іншомовної культури, вчить ставитися шанобливо та усвідомлювати різницю культур. Однак, не можна з впевненістю сказати, що після закінчення курсу учні будуть здатні і готові жити у сучасному полікультурному світі, володіючи соціокультурною компетентністю як інструментом, що допоможе уникнути конфлікту та сприяти міжкультурній комунікації.

3.2 Результати застосування сучасних методик викладання для формування лінгвосоціокультурної компетентності учнів на уроках англійської мови

Практичною частиною нашої дослідницької роботи є розробка та реалізація проектної діяльності. А саме створення проекту на уроках англійської мови у 9 класі щодо теми “Hello, America!”.

Метою даного проекту є створення квесту: карти міста Нью-Йорк у розмірі А4 з розташованими на ній пунктами та серії завдань для кожного етапу квесту.

Тема проекту – квеста “Пам'ятки Нью-Йорка” була обрано нами на основі навчального матеріалу підручника “Happy English” для 9 класів. Вивчення під час проекту допоможе розкрити інші аспекти представленої тематики, доповнивши знання учнів з цієї теми та задіявши інші види діяльності.

Навчальна мета: пошукова діяльність учнів зі збору інформації про історичні місця та пам'ятки міста Нью-Йорк; активізація мовної діяльності учнів на тему “Hello, America!” з використанням вивчених лексичних одиниць з даної теми та з повторенням теми “New York, New York” пов'язаної з цією темою.

Учасники: учні 9 класу віком 15-16 років.

Тема: “Hello, America!”

Вид проекту: практико-орієнтований з елементами творчості

За характером координування: з явною координацією

За характером контактів: внутрішні (регіональні)

За кількістю учасників: групові

За змістом: монопредметний

За обсягом: короткостроковий

Запланований результат: створення карти квесту та її проходження.

Робота над проектом включала три етапи:

1) початковий етап, куди входить визначення теми, об'єднання в групи, складання плану проектної роботи, формулювання мети, збирання матеріалу;

2) основний етап, що складається з пошуку джерел необхідної інформації, зі збирання матеріалу та аналізу можливих труднощів;

3) подання наявних завдань для кожного з етапів квесту, вибір найкращих з них з подальшою обробкою та коригуванням;

4) на заключному етапі здійснюється захист готових проектів через проходження даного квесту учнями паралельних класів та обговорення одержаних результатів.

Важливість здійснення кожного з етапів полягала в тому, щоб за допомогою даного методу сприяти формуванню соціокультурної компетентності на більш високому рівні.

Учні отримали завдання вибрати вподобану визначну пам'ятку, зробити про неї доповідь, вивчивши всі її аспекти історичної цінності для міста Нью-Йорк та для країни загалом. Крім зробленої доповіді, учень повинен був вигадати індивідуальне завдання для своїх однокласників з метою перевірити отримані в ході доповіді знання про представлену пам'ятку.

Така інтеграція теорії та практики дозволила розширити кругозір учнів. У процесі виконання домашнього завдання, учні самостійно вивчили безліч Інтернет - джерел, енциклопедій, які містять матеріал на задану тему. Крім усього перерахованого, вивчення історичної цінності кожної пам'ятки, будівлі чи району, безсумнівно, сприяло вивченню і особливостей менталітету країни мови, що вивчається, а також її лінгвокультурологічних аспектів.

3.3 Аналіз результатів та визначення подальших перспектив розвитку сучасних методик навчання

Для найточнішого виявлення рівня ефективності методу проектів під час освітнього процесу нами було проведено експеримент. Цей експеримент проводився в процесі виробничої практики на базі ЗОШ №22 міста Київ. Нами були визначено 2 групи, які ми включили до експерименту. Одна з груп (9 «Б» клас) була експериментальною і налічувала 16 учнів у віком від 15-16 років. Інша група (9 «В» клас) стала контрольною групою, що складається із 15 учнів того ж віку.

Проведений нами експеримент складався з трьох етапів:

- 1) констатуючий;
- 2) формуючий;
- 3) контрольний.

Перший етап, констатуючий, проходив у вересні 2022 року. Його метою було визначення рівня наявних знань учнів обох груп на тему “New York, New York”. Для цього нами було розроблено так званий вхідний тест, що містить 5 питань відкритого та закритого типу. Для виявлення рівня наявних знань учнів до здійснення проектної діяльності у рамках теми “New York, New York” нами був висунутий головний та єдиний критерій оцінювання виконаного завдання (таблиця 3.1).

Аналіз вхідного тесту показав, що у першій (експериментальній) групі із завданням впоралися 3 учні з 16, що становить 18,75%, не впоралися із завданням – 10 учнів, тобто. 62,5%, частково впоралися з завданням - 3 учнів, тобто. 18,75% (рис.3.1).

У контрольній групі співвідношення було таким: із завданням впоралися повністю 2 учні — 13,33%, не впоралися 11 учнів, це становить 73,33%, частково зі своїм завданням впоралися 2 особи. 13,33% (рис. 3.2).

Подані результати стали показником низького рівня знань учнів на тему “New York, New York”. Виходячи з результатів цього аналізу, викладач позначив нову мету — формування та подальший розвиток соціокультурної

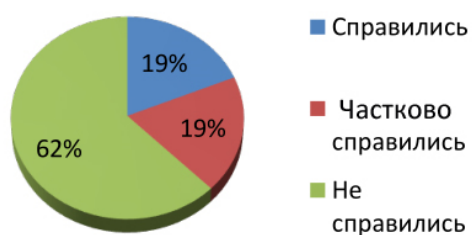
компетентності учнів у області історичної та культурної значущості міста Нью-Йорк для Сполучені Штати Америки.

Таблиця 3.1

Критерій оцінювання вхідного завдання для експериментальної та контрольної груп

Criterion	The students succeed	The students coped with the task partly	The students failed the task
Accuracy of answers	If the student gave all the correct answers and provide the wide description of the New York sight.	If the student gave 4 correct answers and/or provide not very detailed description of the sight	If the student gave 4 or less correct answers without providing any description

Експериментальна група

Контрольна група

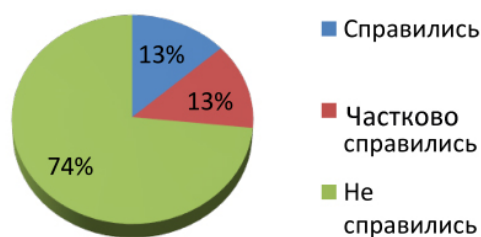

Рис. 3.1 Аналіз робіт вхідного тестування експериментальної групи

Рис.3.2 Аналіз робіт вхідного тестування контрольної групи

Наступний етап, формуючий, містив у собі весь хід створення задуманого проекту. Він відбувся у січні 2022 року. На даному етапі проводилася робота з формування та розвитку знань та умінь учнів у рамках теми “Hello, America!”. Завдання експериментальної групи полягала у розробці проекту – квесту на тему «Пам'ятки Нью-Йорка» для інших класів паралелі. Учні використовували додаткові ресурси, матеріали та посібники (енциклопедії, словники та мережу Інтернет) для створення завдань та станцій квесту. Після проведення відбіркового етапу – голосування, в якому брали участь усі учні класу, були обрані найцікавіші (з точки зору самих учнів) пам'ятки Нью-Йорка в кількості 7 місць (з урахуванням часу, відведеного для проведення квесту), відзначених ними на карті міста Нью-Йорк з готовими завданнями: загадками, вікторинами та ребусами.

Проект був апробований паралельними класами 9 «А» та 9 «Г». Після успішного завершення всіх етапів нами були проведені контрольний тест та анкетування на визначення рівня мотивації та отриманих знань у ході розробки квесту.

Таким чином, всі учні обох груп були залучені у навчальний експериментальний процес. У той час, як на етапі формування в експериментальній групі здійснювалася проектна діяльність, контрольна група займалася по традиційній методиці та діючій навчальній програмі, а саме: учні вивчали лексичні одиниці на тему “New York, New York”, назви головних пам'яток міста, їхню історію та особливості на сторінках 10 - 17 навчально-методичного комплексу “Happy English” для учнів 9 класу.

Заключний, контрольний, етап нашого дослідження перебував у порівняльному аналізі результатів вхідного та фінального тестувань, які перевіряють рівень розвитку соціокультурної компетентності учнів перед початком проектної діяльності та після її завершення.

Цей етап проводився у листопаді 2022 року.

Мета даного етапу - виявлення особливостей експериментальної та контрольної груп, перевірка засвоєння учнями експериментальної мет одики на тему "New York, New York", проведення фінального тестування учнів обох груп, а також проведення анкетування на визначення рівня мотивації учнів (тільки експериментальна група).

На даному етапі брав участь 31 учень, з яких 16 осіб вивчали цю тему за експериментальною програмою. З метою закріплення пройденого матеріалу та виявлення рівня знань учнів, нами було розроблено також і фінальний тест. Для виявлення рівня знань учнів після проведених занять з цієї теми нами було висунуто такі критерії, як: Accuracy of completing the task, Spelling.

На основі отриманих даних, число учасників експерименту та їх позначки були пораховані у процентному співвідношенні. Як представлено на діаграмі, відсоток тих, хто впорався з завданням в експериментальній групі зріс з 18,75% до 25%, відсоток тих, хто не зміг виконати завдання, різко знизився з 62,5% до 6,25%, решта 68,75% частково впоралися із завданнями, що також сильно відрізняється від 18,75% (рис. 3.3).

У контрольній групі оцінку "12" та "9" отримали 53,33% учнів, частково впоралися 33,33%, а відсоток учнів з незадовільною відміткою знизився з 73% до 13,33% (рис. 3.3, 3.4).

Для більш зручного аналізу результатів обох груп (до початку проведення проектної діяльності та після завершення фінального тестування) представлені в порівняльній таблиці (таблиця 3.3).

Підсумовуючи, можна сказати, що обидва методи – метод проектів та розробка квесту є ефективними у розвитку соціокультурної компетентності учнів, оскільки результати обох груп учнів, які засвоїли новий для них навчальний матеріал лінгвокраїнознавчого характеру, не знизилися, а, навпаки, покращали. Однак, незважаючи на цей факт, у експериментальній групі відсоток учнів, які успішно виконали завдання підвищився більше, ніж у учнів контрольної групи. Крім того, відсоток тих, хто не впорався із

завданням у експериментальній групі знизився на 90%, у той час як у контрольній групі цей відсоток став нижчим на 80%.

Окрім фінального тестування отриманих знань, контролюючий етап включав анкетування на визначення рівня мотивації учнів експериментальної групи. Анкета складалася з 10 питань із відповідями “так”/ “ні”.

- 1) Чи легко було Вам працювати у групі?
- 2) Чи є розробка проекту – квесту складним завданням?
- 3) Вважав(ла) би за краще виконання стандартних завдань ніж створення етапів квесту?
- 4) Чи хотіли б придумати новий квест?
- 5) Чи подобається ідея проходження квесту та його створення як спосіб вивчення реалій країни мови, що вивчається?
- 6) Чи цікавить Вас виконання на уроках іноземної мови творчих завдань?
- 7) Чи допоміг цей проект підвищити інтерес до іноземної мови?
- 8) Чи є для Вас процес розробки картки-квесту способом згуртування навчальної групи?
- 9) Чи легше Вам вивчати культурознавчу інформацію в процесі творчої діяльності?
- 10) Такі проекти слід проводити частіше?

Згідно з результатами пройденого анкетування, приблизно для 70% опитаних проектна діяльність, зокрема складання квеста, не становить складності, крім того, творча діяльність під час навчального процесу пробуджує інтерес до предмета. Однак, в той же час, 35% учнів відзначили труднощі роботи у групі, незважаючи на факт її згуртування у процесі розробки квесту.

Робота кожного учня обох груп була перевірена відповідно до представлених у таблиці критеріїв.

Рис. 3.3 Аналіз фінального тестування експериментальної групи

Рис.3.4 Аналіз фінального тестування контрольної групи

Таблиця 3.2

Критерії оцінювання фінального тестування

Criterion	"5"	"4"	"3"	"2"
Accuracy of completing the task	If the students complete 5 tasks and use 5-6 lexical units in the 5th task, they will get excellent	If the students miss 1 task and use 3-4 lexical units, they will get a good mark	If the students omit 2 features and name only 3 lexical units, they will get a satisfactory mark	If the students miss more than 2 features and name less than 3 lexical units, they will get a poor mark
Spelling	If there is(are) 1-2 error(s), the students will get the highest mark	If the students makes 3-4 mistakes, they will get a good mark	If the student makes 5 mistakes, he will get satisfactory	If the student has more than 5 mistakes made, he will get a poor mark

Таблиця 3.3

Таблиця порівняння результатів фінального тестування експериментальної та контрольної груп учнів

Критерій порівняння	Дані експериментальної групи до проекту	Дані контрольної групи до проекту	Дані експериментальної групи після проекту	Дані контрольної групи після проекту
Кількість учнів в групі	16 осіб	15 осіб	16 осіб	15 осіб
Відсоток учнів, які повністю впоралися з завданням	18,75% - 3 людини	13,33% - 2 людини	25% - 4 людини	20% - 3 людини
Відсоток учнів, які частково впоралися з завданням	18,75% - 3 людини	13,33% - 2 людини	68,75% - 11 осіб	66,67% - 10 осіб
Відсоток учнів, які не впоралися з завданням	62,5% - 10 осіб	73,33% - 11 осіб	6,25% - 1 людина	13,33% - 2 людини
Відсоток учнів з незадовільною відміткою			Знизився на 90%	Знизився на 80%

Результати анкетування та контрольного тесту в обох групах показали, що рівень мотивації навчання та отриманих знань був вищим у експериментальної групи. Для досягнення мети, крім емпіричних методів експерименту та вимірювання, нами були використані такі методи, як метод проектів та метод опитування.

Таким чином, можна зробити висновок, що метод проекту є одним з найефективніших методів навчання іноземної мови, формування та розвитку соціокультурної компетентності учнів та створення необхідної мотиваційної атмосфери під час освітнього процесу.

Висновки до розділу III

Слід зазначити, що в аналізі навчально-методичного комплексу щодо його ефективності для формування соціокультурної компетентності школярів середніх класів, нами враховувалося багато аспектів. Ми розглядали підручник на наявність у ньому мовного матеріалу різного рівня, у тому числі автентичних текстів для аудіювання та читання, які мають містити країнознавчі відомості з географії, історії, соціального життя, елементи мовної культури народів, які говорять мовою, що вивчається, і країнознавчі відомості стосовно ситуацій спілкування.

Розглянувши можливості впровадження проектної діяльності у освітній процес, ми з'ясували, що проект може використовуватись як одна з форм позааудиторної роботи і служити альтернативним способом організації навчальної програми та інтегруватися у традиційну систему навчання іноземної мови.

Вибраний нами проект був відповідним варіантом інтеграції даної методики в освітньому процесі через те, що надавав можливість використання матеріалу навчального курсу для організації самостійної дослідницької діяльності учнів. Цей проект мав такі характеристики: практична спрямованість, творча складова, явна координація, внутрішній характер контактів, групова робота та короткий період проведення.

Практичною частиною реалізації обраної нами проектної діяльності було створення проекту-квеста учнями на уроці англійської мови у 9 класі в рамках теми “Hello, America!”. Метою даного проекту було створення учнями картки квесту за визначними пам'ятками Нью-Йорка з відміченими місцями та завданнями кожного етапу квеста.

Робота над проектом включала три етапи: початковий, основний та заключний. Для визначення ефективності методу проектів як засобу формування та розвитку соціокультурної компетентності, час проходження виробничої практики нами було проведено експеримент. Цей експеримент складався з трьох етапів: констатуючого, формуючого та контрольного. Суть експерименту полягав в тому, щоб визначити на констатуючому етапі рівень знань учнів на цю тему, порівнявши результати завдань, виконаних контрольною та експериментальними групами. На формуючому етапі здійснювалася проектна діяльність з використанням мультимедійних засобів, карти, енциклопедій та мережі Інтернет. Після завершення фінальної частини проектної діяльності - презентації проекту (проходження розробленого квесту паралельними класами), ми перейшли до заключного етапу нашого експерименту – контрольного. На цьому етапі нами було проведено порівняльний аналіз вхідного та фінального тестувань, що перевіряють сформованість соціокультурної компетентності учнів до здійснення проектної діяльності та після її завершення. Крім цього, нами було проведено анкетування на визначення рівня мотивації у експериментальній групі.

Аналіз отриманих результатів показав, що метод проектів сприяв розвитку країнознавчих та лінгвокраїнознавчих знань учнів про реалії країни мови, що вивчається. Виходячи з даних, які були відображені на діаграмах, рівень соціокультурної компетентності експериментальної групи виявився вищим, ніж рівень учнів у контрольній групі, а учні експериментальної групи виявилися більш мотивованими до вивчення різних історичних та культурних тем країни мови, що вивчається (США).

РОЗДІЛ IV. РОЗРОБКА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

4.1. Особливості розробки методичних рекомендацій для формування лінгвосоціокультурної компетентності учнів основної школи.

Проект – це п'ять «П»: проблема, проектування, пошук інформації, продукт, презентація.

Робота над проектом здійснюється у кілька етапів і зазвичай виходить за рамки навчальної діяльності на уроках:

1. вибір теми чи проблеми проекту;
2. формування групи виконавців;
3. розробка плану роботи з проектом, визначення термінів;
4. розподіл завдань серед учнів;
5. виконання завдань, обговорення групи результатів виконання кожного завдання;
6. оформлення спільного результату;
7. звіт щодо проекту;
8. оцінка виконання проекту.

При реалізації стратегій особистісно-орієнтованого навчання та виховання школярів з використанням методу проектів змінюється роль вчителя, який:

- стає організатором самостійної роботи учнів, використовуючи різноманітні форми та методи навчальної діяльності;

- стимулює учнів до висловлювань іноземною мовою, використання різних способів виконання завдань без остраху помилитись, дати неправильну відповідь;

- допомагає учням вибрати найбільш значущі та цікаві для них види та форми роботи; заохочує прагнення кожного знаходити свій спосіб

вирішення проблеми, під час уроку аналізувати роботу однокласників, обирати та освоювати найбільш раціональні шляхи;

- дозволяє кожному учню виявляти ініціативу, самостійність;

- створює обстановку для природного самовираження іноземною мовою, даючи можливість реалізувати себе у пізнанні, навчальній діяльності, поведінці, спілкуванні.

Таблиця 4.1

Діяльність педагога та учнів на кожному етапі роботи над проектом

Етапи роботи	Діяльність вчителя	Діяльність учнів
1 етап пошуковий	Формулює проблему, ситуацію, ціль, завдання	Вживаються у ситуацію, здійснюють уточнення цілей та завдань
2 етап аналітичний	Пропонує: організувати групи, розподілити в групах ролі, спланувати діяльність. Знайомить з різними формами презентації результатів	Аналізують проблему, розбиваються на групи, розподіляють ролі, планують роботу, вибирають форму презентації результатів
3 етап практичний	Консультує, ненав'язливо контролює, вдосконалює презентацію результатів	Працюють самостійно та спільно, консультуються, збирають інформацію, “добувають” знання, готують презентацію результатів
4 етап презентаційний, заключний	Узагальнює результати, підбиває підсумки. Оцінює вміння доводити свою думку, працювати в	Захищають проект, проводять рефлексію діяльності, дають

	групі на загальний результат	оцінку її результативності
5 етап контрольний підсумковий	Презентація готового продукту. Рефлексія виконаної роботи.	

Вміння користуватися методом проектів – показник високої кваліфікації викладача, його прогресивної методики навчання та розвитку. Недарма ці технології відносять до технологій 21 століття, що передбачають вміння людини постіндустріального суспільства адаптуватися до умов життя, що стрімко змінюються.

Отже, вчителю необхідно знати:

- Як підібрати навчальні проекти та дослідження, що відповідають специфіці школи, особливостям класу, і т.д.
- Як скласти навчально-тематичний план курсу, в якому передбачається проектна чи дослідницька діяльність учнів.
- Як підготувати учнів до роботи над навчальним проектом або дослідженням.
- Як адаптувати відомий навчальний проект до особливостей свого класу, установи освіти та умов наявного забезпечення.
- Як розробити навчальний проект чи дослідження.
- Як оцінити виконання педагогічних завдань у результаті виконання навчального проекту чи дослідження.
- Як здійснити навчальний проект чи дослідження. Які форми освітньої діяльності застосовувати.

Вчителю необхідно враховувати вікові психолого-фізіологічні особливості учнів.

Для учнів основної школи. Відповідно до вікової специфіки на перший план у підлітка виходять цілі освоєння комунікативних навичок.

- Проектна діяльність – у групових формах (індивідуальна форма роботи не виключається).
- Теми проектів - з будь-якої змістовної галузі (предметної, міжпредметною, позапредметною), проблеми — близькі до розуміння та хвилюючі підлітків в особистому плані.
- Отримуваний результат має бути соціально та практично значним.
- Презентацію результатів проекту доцільно проводити публічно.

Вчителю необхідно враховувати реальні терміни проведення таких заходів та відповідним чином планувати завершення робіт учнів, — дати шанс публічно заявити про себе та свою роботу, отримати підкріплення у розвитку особистісних якостей та проектної та дослідницької компетентності.

4.2. Розробка та апробація методичних рекомендацій

На початку навчального року необхідно виділити ті теми (найскладніші в плані розуміння, засвоєння), питання, розділи, програми конкретного курсу, за якими було б бажано провести проект.

Це дасть можливість учням більш глибоко та детально проаналізувати матеріал, самостійно в ньому розібратися не на рівні відтворення, а на рівні застосування даного матеріалу для вирішення якоїсь значущої проблеми для придбання нового знання.

Проект вимагає ретельної підготовки та проведення його займає 5-6 уроків (якщо цей проект розрахований на урочну діяльність). Захист проектів може передбачати здвоєний урок.

Перед проектною діяльністю вчитель має чітко визначити собі основну проблему (і приватні завдання), і навіть можливі гіпотези їх вирішення.

Він також визначає, які знання, вміння, навички із раніше засвоєних знадобляться учням під час роботи над проектом; які нові знання, вміння,

навички повинні учні набути в ході роботи над проектом; що їм може знадобитися для успішної роботи (джерела інформації, іноді, можливо, готова інформація, допоміжні засоби навчання, інструменти, прилади); якими методами вони імовірно можуть скористатися, і яка при цьому може потрібна допомога (анкетування, інтерв'ю, бесіди, робота з документами, пошук інформації в Інтернеті).

Вчитель має продумати весь хід роботи над проектом. Однак на уроці вся ця інформація повинна бути лише в полі зору самого вчителя як орієнтир в організації діяльності учнів. Але ні саму проблему, ні гіпотези, ні методи дослідження творчої, пошукової діяльності вчитель не повинен давати учням у готовому вигляді. Він лише ненав'язливо спрямовує думку учнів у потрібне русло. Якщо учні висловлюють власні міркування, відмінні від думки вчителя і навіть явно помилкові з його точки зору, вчитель у жодному разі не нав'язує учням свою думку. У цьому суть методу проектів, дослідження як такого.

Робота над проектом здійснюється у кілька етапів і зазвичай виходить за рамки навчальної діяльності на уроках:

1. вибір теми чи проблеми проекту;
2. формування групи виконавців;
3. розробка плану роботи з проектом, визначення термінів;
4. розподіл завдань серед учнів;
5. виконання завдань, обговорення групи результатів виконання кожного завдання;
6. оформлення спільного результату;
7. звіт щодо проекту;
8. оцінка виконання проекту.

1. На першому уроці вчитель пропонує учням ту чи іншу ситуацію у будь-якому зручному для нього, але досить наочному вигляді, що містить підготовлену у прихованому вигляді проблему, яку учні повинні «вловити» та сформулювати.

Завдання вчителя – показати ситуацію так, щоб учні якомога ближче до неї сформулювали проблему, але цілком самостійно. Далі вчитель пропонує спробувати знайти способи вирішення цієї проблеми. На цьому етапі можна ставити навідні питання.

2. Завдання учнів – дати якнайбільше аргументованих гіпотез. Це метод «мозкового штурму». Усі пропозиції записуються на дошці без коментарів. Потім починається їхнє колективне обговорення. У результаті на дошці залишається чотири-п'ять гіпотез (за кількістю задуманих учителем дослідницьких груп).

3. Потім вчитель пропонує кожній із груп взятися за роботу по одній з цих гіпотез (зазвичай за тією, яку хтось із цієї групи висував).

На цьому ж уроці вчитель пропонує вже в рамках кожної дослідницької групи обговорити можливі методи дослідження, джерела інформації. Усі пропозиції групи обговорюють всім класом, вносяться корективи, пропозиції.

4. Внаслідок такого колективного обговорення запропоновані методи дослідження затверджуються (але не нав'язуються групі). Якщо група по якійсь причини не погоджується з думкою більшості, їй надається право йти своїм шляхом, але шукати докази своєї правоти.

5. Протягом наступних уроків вчитель може навіть працювати над іншими темами програми, але обов'язково відводити частину уроку працювати над цим проектом. Тут можна використовувати різні методи. Основна пошукова діяльність відбувається у позаурочний час.

6. На підсумковому уроці відбувається захист проектів (з гіпотез). Кожна група має право вирішити сама, яку форму презентації та оформлення результатів своєї проектної діяльності вона обере, яку систему та засоби доказів вона представить. Вчитель на таких уроках – практично сторонній спостерігач.

Після захисту гіпотези групою інші діти мають право, як опоненти, ставити членам дослідницької групи будь-які питання щодо цій темі. Мовні

кліше для презентації та захисту проектів заздалегідь пропонуються вчителем.

7. Теми проектів відносяться до питання, актуального для практичного життя і водночас вимагає залучення знань учнів з одного предмету. Таким чином, відбувається цілком природна інтеграція знань.

8. Результати виконаних проектів мають бути матеріальними, тобто формально оформлені (відеофільм, альбом, бортжурнал «подорожей», комп'ютерна газета, альманах і т.д.)

Спосіб презентації значною мірою залежатиме від виду кінцевого продукту: це схема, буклет, відеопоказ чи усна презентація: реклама, віртуальна екскурсія, телепередача, наукова конференція, наукова доповідь, інсценування події, подорож, рольова гра, бізнес-ігри, колаж, PowerPoint презентації.

Користь для учнів очевидна. Вони працюють над цікавою темою, використовуючи вже вивчене та додатково вивчаючи ще й те, що необхідно у зв'язку з поставленим завданням.

Вчителю рекомендується доброзичливо зприймати все, що учні зробили. Це важлива умова подальшої творчої роботи, дієве джерело мотивації, засіб виховання впевненості у собі. Усна презентація завжди включає певну частку ризику для учнів, тому для деяких із них потрібні попередні репетиції, щоб допомогти їм впоратися з труднощами: виключити помилки, досягти успіху, уникнути розчарувань.

Кожна група сама вирішує, як підготувати презентацію свого проекту, призначаючи доповідачів та розподіляючи ролі. Учні можуть використовувати плакати, роздати слухачам план своєї презентації, подати все у вигляді маленької п'єси, використовуючи музику і т.д.

Після закінчення презентації решта учнів аналізує проект, коментують його та вносять свої пропозиції. Дуже важливо, щоб учні побачили позитивний досвід у процесі презентації.

Рефлексія спрямована на усвідомлення пройденого шляху, тому може здійснюватися не тільки у кінці проекту, а й на будь-якому його етапі. Рефлексія змісту проекту використовується для виявлення рівня усвідомлення змісту виконаного. Одним із найбільш ефективних прийомів є прийом «незакінчене речення», який допомагає з'ясувати ставлення до проблеми, що вивчається, актуалізувати отримані раніше знання та соціальний досвід:

1. під час роботи над проектом я дізнався...
2. було цікаво...
3. було важко...
4. я виконував завдання...
5. я зрозумів, що...
6. тепер я можу...
7. я відчув, що...
8. я придбав...
9. я навчився ...
10. у мене вийшло...
11. я зміг...
12. я спробую...
13. мене здивувало...

Підходити до оцінювання результатів проектної діяльності з позицій звичайної шкільної позначки неможливе. Робота над проектом передбачає значний творчий компонент, автор проекту має право на власне нестандартне бачення проблеми. Все це робить процедуру та результат оцінки проекту несхожими на звичайне оцінювання іншої шкільної роботи. Очевидно, що мова – це лише складова частина всього проекту. Помилково оцінювати проект тільки на основі лінгвістичної правильності. Оцінку слід виставляти за проект загалом.

Рекомендуємо оцінювати:

1. Ступінь самостійності у виконанні різних етапів роботи над проектом;
2. Ступінь залучення до групової роботи і чіткість виконання відведеної ролі;
3. Практичне використання предметних та метапредметних зв'язків;
4. Кількість нової інформації використаної для виконання проекту;
5. Ступінь осмислення використаної інформації;
6. Рівень складності та ступінь володіння використаними методиками;
7. Оригінальність ідеї, способу вирішення проблеми;
8. Осмислення проблеми проекту та формулювання мети проекту;
9. Рівень організації та проведення презентації: усного повідомлення, письмового звіту, забезпечення об'єктами наочності;
10. Володіння рефлексією;
11. Творчий підхід у підготовці об'єктів наочності презентації;
12. Соціальне та прикладне значення отриманих результатів.

Таким чином, залучаючи учнів в проектну діяльність, в них формується культура розумової праці, привчаючи дітей до дослідницької діяльності, до самостійної усвідомленої роботи над проектом. Названі форми занять та методи навчання підтримують інтерес учнів до предмета, підвищують мотивацію до вчення, сприяють розвитку соціокультурної компетенції учнів. У школярів виникає практична потреба у застосуванні іноземної мови у своєму житті таким чином, щоб володіння мовою стало цілком природним умінням для всіх випускників незалежно від того, чим вони планують займатися у майбутньому.

Запропоновані у методичних рекомендаціях творчі завдання та міні-проекти не лише формують, а й стимулюють досвід творчої та пошукової діяльності. Так, якщо спочатку діти досить неохоче виконували такі завдання, то поступово, доводиться відводити частину уроку для захисту творчих завдань, оскільки кожен учень намагається продемонструвати та розповісти про свою роботу, особливо якщо були використані нові слова та

цікаві факти. Тобто методичні рекомендації орієнтовані на створення ситуації успіху для кожної дитини і справді створюють її.

Тематичний поділ не підходить до шкільного планування уроків по чвертях з певною кількістю тижнів, тому доводиться порушувати системний лад подачі матеріалу, об'єднувати заплановані вчителем уроки з метою завершення навчальної чверті контрольною роботою.

Основна мета методичних рекомендацій - закласти правильні основи та сформувати мотивацію до вивчення іноземної мови. Діти повинні вчити англійську з радістю та інтересом, процес навчання має бути простим та зрозумілим. Завдання вчителя полягає в адекватній інтерпретації всіх компонентів методичних рекомендацій.

Таким чином, проведений експеримент показав, що праця в групі над проектом є ефективним способом вивчення культури країни, мова якої вивчається. Розробка проекту – квесту виявилось цікавим завданням. Виконання творчих завдань на уроках іноземної мови підвищує інтерес до навчального процесу. Також в процесі творчої діяльності легше вивчати культурознавчу інформацію.

Висновки до розділу IV

Проект – це п'ять «П»: проблема, проектування, пошук інформації, продукт, презентація. При реалізації стратегій особистісно-орієнтованого навчання та виховання школярів з використанням методу проектів змінюється роль вчителя, який стає організатором самостійної роботи учнів, використовуючи різноманітні форми та методи навчальної діяльності; стимулює учнів до висловлювань іноземною мовою, використання різних способів виконання завдань без остраху помилитись, дати неправильну відповідь; допомагає учням вибрати найбільш значущі та цікаві для них види та форми роботи; заохочує прагнення кожного знаходити свій спосіб вирішення проблеми, під час уроку аналізувати роботу однокласників,

обирати та освоювати найбільш раціональні шляхи; дозволяє кожному учню виявляти ініціативу, самостійність; створює обстановку для природного самовираження іноземною мовою, даючи можливість реалізувати себе у пізнанні, навчальній діяльності, поведінці, спілкуванні.

На початку навчального року необхідно виділити ті теми (найскладніші в плані розуміння, засвоєння), питання, розділи, програми конкретного курсу, за якими було б бажано провести проект.

Це дасть можливість учням більш глибоко та детально проаналізувати матеріал, самостійно в ньому розібратися не на рівні відтворення, а на рівні застосування даного матеріалу для вирішення якоїсь значущої проблеми для придбання нового знання.

Основна мета методичних рекомендацій - закласти правильні основи та сформувати мотивацію до вивчення іноземної мови. Діти повинні вчити англійську з радістю та інтересом, процес навчання має бути простим та зрозумілим. Завдання вчителя полягає в адекватній інтерпретації всіх компонентів методичних рекомендацій.

ВИСНОВКИ

Таким чином, використання проектної діяльності в навчанні в сучасній школі стає дедалі актуальнішим. І це не випадково, адже за

допомогою проекту можна реалізувати як виховні, так і освітні завдання, що стоять перед учителем.

Метод проектів дозволяє інтегрувати різні види діяльності, роблячи процес навчання більш захоплюючим, цікавішим, і тому ефективнішим.

Використання методу проектів у навчанні іноземних мов сприяє формуванню лінгвооціокультурної компетенції у школярів та розвитку їх комунікативних здібностей.

Метод проектів дає педагогу можливість нестандартно підійти до урочної та позаурочної діяльності, що активно впливає на інтелектуальну та емоційно-ціннісну сферу дітей.

Мета навчання іноземних мов – це комунікативна діяльність учнів, тобто практичне володіння іноземною мовою. Завдання вчителя активізувати діяльність кожного учня, створити ситуації їх творчої активності у процесі навчання. Використання нових інформаційних технологій які не тільки активізує і робить різноманітним навчальний процес, а й відкриває великі можливості розширення освітніх рамок, що, безсумнівно, несе у собі величезний мотиваційний потенціал і сприяє принципам індивідуалізації навчання. Проектна діяльність дозволяє учням виступати у ролі авторів, творців, підвищує творчий потенціал, розширює як загальний кругозір, а й сприяє розширенню мовних знань.

Участь в проектах підвищує рівень практичного володіння англійською мовою, а головне формує навички самостійної діяльності, ініціативність. У процесі проектної роботи найважливішим є те, що дитина, а не вчитель визначає зміст проекту, в якій формі і як пройде його презентація. Проект - це можливість учнів висловити власні ідеї у зручній для них творчо продуманій формі.

Застосування проектної методики на заняттях англійської навіть у рамках шкільної програми показало, що учні досягають хороших результатів у вивченні іноземної мови, мають практичну можливість застосувати

навички, отримані під час уроків англійської мови, розуміють необхідність міждисциплінарних зв'язків.

Метод проектів має низку переваг перед традиційними методами навчання. Основними перевагами є: підвищення мотивації учнів при вивченні англійської мови, наочна інтеграція знань з різних предметів шкільної програми, простір для творчої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 464 с.
2. Англійська мова у спілкуванні : підручник для 5 класу середньої школи / Кол. авторів під керівництвом Н. К. Скляренко. Київ: Освіта, 1996. 416 с.
3. Аніскіна Н. О. Організація профільного навчання в сучасній школі. Харків, 2003. 176 с.
4. Бігич О. Б. Особистісно-діяльнісний розвиток молодшого школяра на уроці іноземної мови : монографія / за ред. О. Б. Бігич. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2010. 138 с.
5. Близнюк О. І., Панова Л. С. Ігри у навчанні іноземних мов : Посібник для вчителів. Київ, 1997. 64 с.
6. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача. Київ, 2005. 336 с.
7. Вишневський О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. Київ, 1989. 223 с.
8. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов : навчальний посібник. Київ, 2011. 206 с.
9. Вовк О. І. Формування англомовної граматичної компетенції у майбутніх учителів в умовах інтенсивного навчання: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2008. 8 с.
10. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навчальний посібник. Київ, 2006. 256 с.
11. Гапонова С. В. Сучасні методи викладання іноземних мов за кордоном. *Іноземні мови*. 1998. № 1. С. 24–31.
12. Гончарук Т. В. Культурологія. Тернопіль, 2004. 213 с.
13. Державна національна програма “Освіта”. Україна ХХІ століття. Київ: Райдуга, 1994. 61 с.

14. Державний стандарт повної загальної середньої освіти (www.mon.gov.ua).
15. Державний стандарт початкової загальної освіти (www.mon.gov.ua).
16. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
17. Закон України “Про освіту” (www.mon.gov.ua).
18. Закон України “Про загальну середню освіту” (www.mon.gov.ua).
19. Зеня Л. Я. Навчання іноземних мов у старшій профільній школі: Лекційно-практичний курс: Посібник. Горлівка: Видавництво ГДПІМ, 2008. 340 с.
20. Карп’юк О.Д. Європейське Мовне Портфоліо: Проект української версії для учнів 13-17 років. Тернопіль: Лібра Терра, 2011. 128 с.
21. Квасова О. Г. Основи тестування іншомовних навичок і вмінь : Навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2009. 119 с.
22. Князян М. О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов : Теорія і практика : Монографія. Ізмаїл : Сміл, 2006. 242 с.
23. Концепція навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2005. № 2. С. 24–31.
24. Литвин С. В., Скляренко Н. К. Навчання писемного спілкування учнів старшої загальноосвітньої школи. *Бібліотечка журналу «Іноземні мови»*. 2003. Вип. 3. 48 с.
25. Ляховицький М. В. Звукозапис у навчанні іноземних мов. Київ, 1970. 240 с.
26. Малихіна О. В. Мотивація учіння молодших школярів. К. : Навч. книга, 2002. 304 с.

27. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. Видання 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
28. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 328 с.
29. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : курс лекцій / С. Ю. Ніколаєва, Соболева, І. Ф., Бориско Н. Ф., Бігич О. Б., Борецька Г. Е. Київ: Ленвіт, 2011. 344 с.
30. Морська Л. І. Теоретико-методологічні засади підготовки вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій: монографія. Тернопіль: ТНТУ імені Володимира Гнатюка, 2007. 243 с.
31. Морська Л. І. Методична система підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій у навчанні учнів: монографія. Тернопіль: ТНТУ імені Володимира Гнатюка, 2007. 233 с.
32. Навчальні програми для 8–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням окремих предметів (www.mon.gov.ua).
33. Національна доктрина розвитку освіти. *Освіта України*. 2002. № 33. С. 3-28.
34. Ніколаєва С. Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції (на матеріалі англійської мови). Київ: ІЗМН, 1996. 312 с.
35. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці). Київ: Ленвіт, 2008. 235 с.
36. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11–18.
37. Ніколаєва С. Ю. Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах. *Іноземні мови*. 2010. № 3. С. 3–11.

38. Олійник Т. І. Рольова гра у навчанні англійської мови в 6–8 класах. Київ: Освіта, 1993. 128 с.
39. Основи формування іншомовної комунікативної компетенції у середній загальноосвітній школі: навчальний посібник / П. О. Бех, Т.В. Бабенко, М.В. Денисенко. Київ: ТОВ «Вольф», 2009. 292 с.
40. Паршикова О. О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Донецьк: Вид-во «Вебер», 2009. 296 с.